

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Valeria Uluhanjants

**EESTI ÕPPEKEELEGA GÜMNAASIUMI LÕPETANUD
VENE EMAKEELE KÕNELEJATE TEADMISED
EESTI KEELE GRAMMATIKAST**

Magistritöö

Juhendaja Raili Pool

TARTU 2019

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Vene emakeele kõnelejad eesti hariduses	6
2. Teise keele omandamise varasemad uurimused	9
3. Varasemad vene emakeelega eesti keele õppijate keelevigade uurimused Eestis	18
4. Eesti keele grammatikatesti tulemuste analüüs	22
4.1. Testi koostamise printsiip ja informandirühmade kirjeldus	22
4.2. Testi I osa (vigade leidmine ja parandamine)	26
4.3. Testi II osa (rektsioon, täis- ja osasihitis ning täis- ja osaalus)	42
4.4. Testi III osa (sihilise ja sihitu tegusõna valimine)	70
4.5. Testi IV osa (mitmuse moodustamine)	74
4.6. Testi V–VII osa (umbisikuline tegumood)	78
4.7. Testi VIII osa (<i>des</i> -vormi moodustamine)	91
Kokkuvõte	96
Kirjandus	100
Kaudviited	105
О знании эстонской грамматики русскоговорящими учениками, окончившими эстонскую гимназию. Резюме	106
Lisa. Eesti keele grammatikatest	109

SISSEJUHATUS

Käesoleva magistritöö teemaks on eesti õppekeelega gümnaasiumi lõpetanud vene emakeele kõnelejate teadmised eesti keele grammatikast. Vaatluse all on niisugused grammatikavaldkonnad nagu sõnajärg, täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, rektsioon ja vormimoodustus.

Magistritöö jaoks valisin just selle teema, sest olen vene keelt emakeelena kõneleja ja olen ise õppinud eesti õppekeelega põhikoolis. Minu ajal oli eestikeelse gümnaasiumi lõpetanud venelasi üsna vähe, viimasel ajal seoses venekeelsete gümnaasiumite arvu vähenemisega suundub üha rohkem vene emakeele kõnelejaid peale põhikooli eesti õppekeelega gümnaasiumi ja üha rohkem on vene emakeele kõnelejaid, kelle jaoks vanemad valivad peale lasteaia lõpetamist edasi eestikeelse kooli. Mul on tuttavaid, kes on õppinud vene õppekeelega koolis, aga valdavad eesti keelt kõrgel tasemel. Mulle on alati huvi pakkunud võrrelda nende keeleoskust enda keeleoskusega. Seoses sellega tekkis huvi uurida venelaste eesti keele oskust peale eesti kooli lõpetamist ja võrrelda seda nende inimeste keeleoskusega, kes on õppinud ainult vene koolis, aga valdavad eesti keelt kõrgel tasemel.

Magistritöö uurimiseesmärgiks on välja selgitada:

- kas eesti õppekeelega koolis õppides on vene emakeelega õpilastel võimalik saavutada eesti keelt emakeelena kõnelejatega sarnane eesti keele grammatiline pädevus või jääb nende kahe rühma eesti keel grammatika poolest ikkagi mingis mõttes erinevaks;
- mil määral erineb nende vene keelt emakeelena kõnelejate eesti keele grammatikapädevus, kes lõpetasid vene õppekeelega kooli ja saavutasid hiljem eesti keeles kõrge taseme, nendest, kes on sama emakeele kõnelejad ja on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis või ainult eesti gümnaasiumis (põhikool venekeelne).

Käesoleva magistritöö uurimus vaatleb ainult grammatikapädevust, siinses töös ei uurita hääldust, tekstiloomet, aktsenti ega suulise keele sujuvust.

Magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimene peatükk annab ülevaate vene emakeele kõnelejatest Eesti hariduses, mille poolest erineb vene õppekeelega kool eesti õppekeelega koolist, vene õppekeelega gümnaasiumide üleminekust eestikeelsele aineõppele ja sellesse suhtumisest, kakskeelsusest ning millal on parem aeg teise keele omandamiseks.

Teine peatükk keskendub teise keele omandamise varasematele uurimustele ja hõlmab kriitilise perioodi hüpoteesi, mille kohaselt võib teise keele õppija saavutada emakeelelähedase keeleoskuse enne puberteeti, sest hiljem on raskem seda taset saavutada. Tutvustatakse Alan Daviesi mitut emakeelekõneleja määratlemist, millest tuleneb, et emakeelekõnelejat on raske defineerida, sest see sõltub sellest, kelleks keegi ennast määratleb ja mida peab silmas emakeele all. Peatüki lõpus käsitletakse kolme tüüpi keeltevahelisi sarnasusi, mis räägivad, millest võivad olla tingitud õpilaste erinevat tüüpi vead, kui nad alustavad teise keele omandamist. Samuti loetletakse muid tegureid, mis mõjutavad õppija õppetulemusi, mis on seotud individuaalsete iseärasustega.

Töö kolmas peatükk tutvustab varasemaid vene emakeelega eesti keele õppijate keelevigade uurimusi Eestis, mis hõlmavad grammatika erinevaid valdkondi nagu vormimoodustus, sõnamoodustus ja lauseõpetus. Antakse ülevaade uurimustest, milles vaatluse all olid vigade sagedused eesti keele kesk- ja kõrgtasemel kõnelejatel, suuline ja kirjalik eesti keele oskus, vahekeele kivinemine ja emakeele mõju sihtkeelele. Peatükis vaadeldakse peamiselt neid keelevigade uurimusi, mis käsitletavate vealiikide poolest seostuvad käesoleva magistritöö uurimusliku osaga.

Magistritöö praktilist osa sisaldab neljas peatükk. Empiiriline materjal on pärit 46 vene emakeele ja 15 eesti emakeele informandi eesti keele grammatikatesti vastustest, mille lähtematerjal oli võetud Raili Pooli aja jooksul kogutud õppematerjalide hulgast. Grammatikateemade valimisel on aluseks võetud Raili Pooli ja Elle Vaimanni (2005) uurimus. Eesti keele grammatikatest koosneb kaheksast

grammatikaharjutusest, millele eelneb informantide tausta avav küsimustik. Analüüsi-
osas kirjeldatakse informandirühmade õiged ja valesid vastuseid, tuuakse eraldi välja
valed vastused, esitatakse õigete ja valede vastuse protsendiline jaotus iga informandi-
rühma kohta ning püütakse kirjeldada vigaseid kohti, tuginedes eesti keele grammatika-
käsitlustele ja varasematele uurimustele.

Uurimuses on neli informandirühma:

- need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes on lõpetanud eesti põhikooli koos
gümnaasiumiga;
- need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult eesti õppekeele
gümnaasiumis ja enne seda vene õppekeelega põhikoolis;
- need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeele
koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgtasemel olevaks;
- sarnase vanusega eesti emakeele kõnelejad (võrdlusrühm).

Eesti keele grammatikatesti analüüsile järgnevad töö kokkuvõte, kasutatud
kirjanduse loetelu, venekeelne resümee ning lisa.

1. VENE EMAKEELE KÕNELEJAD EESTI HARIDUSES

Keelekontaktid ehk keelte vastastikused kokkupuuted toimuvad inimeste vahel ja see on maailmas tavaline. Selleks et need tekiksid, on vaja kakskeelseid kõnelejaid, kes ongi keelemuutuste algatajad. (Zabrodskaja, Kask 2017: 179) Kakskeelsus on pigem norm kui erand, sest suurem osa inimkonnast kasutab oma igapäevaelus kaht või rohkemat keelt, lapsi kasvatatakse ja õpetatakse kodus, lasteaias või koolis kakskeelseks (Kärtner jt 2006: 15; Vare 1998: 33) Vastavalt vanusele, milles omandab inimene kaks keelt, eristatakse **varast** ja **hilist kakskeelsust**. Varaseks kakskeelsuseks peetakse seda, kui inimene omandab mõlemad keeled enne 11. eluaastat. Peale seda vanust võime omandada teist keelt märgatavalt väheneb. Hiline kakskeelsus on see, mis kujuneb välja pärast 11. eluaastat. (Laurén 1992, viidatud Vare 1998: 35 järgi) Silvi Vare (1998) kirjutab kakskeelsusest järgmist: „Kõige sagedamini lähevad arvamused lahku selles, kui palju, millisel tasemel peaks inimene kumbagi keelt oskama, et teda võiks lugeda kakskeelseks. Raske on tõmmata piiri, kus lõpeb hea võõrkeeleoskus ja algab kakskeelsus“ (Vare 1998: 33–34). Kärtneri jt arvates võib kakskeelseks pidada nii neid isikuid, kes kasutavad kahte keelt võrdsel tasemel, kui ka neid, kes kasutavad küll kahte keelt, ent ühte kõrgemal tasemel kui teist (Kärtner jt 2006: 15). Teadlaste suhtumine kakskeelsusse on väga erinev ja igal teoreetikul on sellest oma arvamus. Vaatamata sellele toetavad paljud uurimused arvamust, et teise keele õppe alustamine on eriti tõhus just 1. klassis või eelkoolieas (Rannut 2000: 9).

Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel kehtivad Eesti koolides (nii põhikoolis kui gümnaasiumis) samad riiklikud õppekavad ühtemoodi kõigile. Eestis on eesti ja vene õppekeelega koole. Need erinevad üksteisest selle poolest, et vene õppekeelega koolis õpitakse eesti keelt teise keelena ja selle õpe on esimesest klassist alates kohustuslik. Vene õppekeelega kool peab tagama õpilaste eesti keele oskuse niisuguse

taseme, et see võimaldaks põhikooli lõpetajatel jätkata õpinguid eesti õppekeelega õppeasutuses. Enamikus Eesti gümnaasiumides on kogu aineõpe eesti keeles, vene õppekeelega gümnaasiumis toimuv eestikeelne õpe moodustab vähemalt 60% õppekava mahust. (HTM 2015a) Vene õppekeelega gümnaasiumide üleminek eestikeelsele aineõppele algas 2007. aastal ja see oli üks tähtsaimatest Eesti haridusuuendustest. Algatuse peamiseks eesmärgiks oli „luua vene emakeelega noortele eesti keele omandamiseks võimalusi, et ebapiisav keeleoskus ei takistaks nende hilisemaid karjääri- ja õpivalikuid“ (Soll jt 2014: 200–201).

2014. aastaks eestivenelaste eesti keele oskus paranes, aga vaatamata sellele jäi suure osa venekeelse põhihariduse lõpetajate eesti keele oskus alla nõutava B1-taseme (HTM 2015b: 110). Erinevad uuringud on näidanud, et Eestis on teisest rahvusest töötajate olukord tööturul kehvem kui eestlastel (Saar, Helemäe 2015: 58). Põhjus, miks vanemad panevad lapsed eestikeelsesse kooli, võibki olla see, et arvatakse, et see annab võimaluse omandada heal tasemel eesti keel ja aitab tulevikus leida parema töökoha ning haridustee (Reek 2012: 41–45). Reeglina jätkavad vene õppekeelega põhikooli kehvemate õpitulemustega lõpetajad pärast põhikooli lõppu õpinguid kutsehariduses ja parima oskusega vene noored jätkavad oma õpinguid suurema tõenäosusega üldhariduses ja kõrghariduses. Olulise põhjusena mõjutab nende valikut ka nende eesti keele oskus. (HTM 2015b: 111)

2015. aastal uuriti vastanute käest, millal/millisel haridustasemel oleks nende arvates sobiv aeg eesti keelt mitte kõnelevatel lastel osaliselt eestikeelsele õppele üle minna. Küsitluse põhjal eelistatakse enim üleminekut lasteaias (66% eestlastest ja 77% teisest rahvusest inimestest), sellele järgneb põhikooli 1.–3. klass (20% eestlastest ja 10% teisest rahvusest vastajatest). Samuti on vähenenud nende teisest rahvusest inimeste osakaal, kelle arvates eestikeelset õpet venekeelses haridusasutuses olema ei peaks. (Kirss, Leppik 2015: 37–38) Integratsiooni monitooringu (2015) käigus uuriti liitgümnaasiumis õppivate eesti- ja venekeelsete abiturientide hinnanguid ning arvamusi seoses vene õppekeelega gümnaasiumide ülemineku protsessiga osalisele eestikeelsele õppele. Vene keelt emakeelena kõnelevate abiturientide arvates võiks ühiseid eesti-

keelseid ainetunde olla rohkem ning need võiksid alata juba enne gümnaasiumiastet. (EIM 2015: 2)

Aastal 2015 õppis Eesti põhikoolis umbes 30 000 eesti keelest erineva emakeelega õpilast, neist 2500 (8,4%) õpilast õppis eesti keeles ja ligi 6100 (20,3%) osales keelekümblyes. Statistika näitab, et aasta-aastalt on järjest kasvanud eesti keelest erineva emakeelega laste osalemine eestikeelses alushariduses, põhihariduses ja keelekümblyesprogrammis. (Valk 2015: 1–2; Selliov 2016: 53) Eesti-vene kakskeelsed noored valivad enamasti õpinguteks eesti õppekeelega kooli (Eesti koolides 2016. aastal õpib neid umbes poolteist tuhat). Põhikooliastmes püsib eesti keeles õppivate vene noorte osa enam-vähem stabiilne, aga gümnaasiumis on suurenenud eesti keeles õppijate arv. (Lauri jt 2017: 158–159)

Eesti keelest erineva emakeelega õpilaste õppekeele teema on aktuaalne, sest mitte-eesti õpilased eelistavad üha rohkem eesti õppekeelega koole, osalevad rohkem keelekümblyesprogrammides. Viimasel ajal vene õppekeeles õppivate õpilaste ning koolide arv väheneb ja vene keelt kõnelevate õpilaste eesti keele oskus paraneb. Suureneb kakskeelsete koolide arv. (Kirss 2010: 10; EIM 2017) Samas ka hariduspoliitilised suundumused soosivad pigem koosõppivat mudelit, mille puhul õpivad eri kultuuride lapsed koos (HTM 2016: 17). See tähendab seda, et mitte-eesti emakeelega õpilastel peaks aja jooksul eesti keele oskus märgatavalt paranema ja aastatega peaks suurenema kakskeelsete inimeste arv.

2. TEISE KEELE OMANDAMISE VARASEMAD UURIMUSED

Emakeel on **esimene keel** mille omandab laps varases lapsepõlves ilma teadliku õpetuseta. Elu jooksul õpitakse ka muid keeli. Olenevalt sellest, kas keelt omandatakse keelekeskkonnas või õpitakse väljaspool keskkonda, eristatakse **teist keelt** ja **võõrkeelt**. Esimesel juhul on tegemist teise keelega, seda õpitakse emakeele järel. Väljaspool keskkonda õpitakse võõrkeelt, selle õppimise puhul puudub vahetu keelekontakt ehk selle peamine kasutuskeskkond on väljaspool asukohariiki. (Krall 2008: 137; 137–138; Kaivapalu 2007: 16; Vare 1998: 40)

Keeleuurijatel on erimeelsusi küsimuses, kas üht keelt emakeelena kõneleja suudab saavutada teises keeles emakeelekõnelejale lähedase keeleoskuse. Ühed väidavad, et vaatamata õppija vanusele saab ta omandada teise keele emakeelekõneleja taseme lähedaselt, teised väidavad, et see pole võimalik. Arutelu kujuneb keele omandamise **kriitilise perioodi** (puberteet) paradigmas ja juhindub küsimusest, kas teise keele omandamine on piiratud aju küpsemisega. Keeleteadlane ja neuroloog Eric Heinz Lenneberg on väitnud, et võõrkeelt ja teist keelt saab omandada vaatamata vanusele, aga selleks, et saavutada teises keeles emakeelsele kõnelejale lähedast taset, on olemas vanuseline piirang. Ta väitis, et automaatne keele omandamine kaob, kui keel oli omandatud peale puberteeti, et keelt tuleb pärast puberteediiga õpetada ja õppida teadlikult ja jõupingutusega. (Lenneberg 1967, viidatud Abrahamsson, Hyltenstam 2000: 150–152 järgi) Kui keeleõppijale antakse piisavalt võimalusi keele õppimiseks – aega ja kokkupuudet keelega, siis enamik neist, kes hakkasid omandama teist keelt lapsepõlves, oskavad hiljem keelt, nagu oleks see nende emakeel. Need, kes aga hakkasid teist keelt omandama täiskasvanuna, tavaliselt ei oska nii rääkida. Kriitilise perioodi olemasolust teise keele omandamisel on olnud arutelusid viimase 40 aasta jooksul. E. H. Lenneberg sõnastas kriitilise perioodi hüpoteesi (ingl *critical period*

hypothesis, CHP), mille kohaselt võib teise keele õppija saavutada emakeelelähedase keeleoskuse enne puberteeti, aga aju plastilisuse vähenemise tõttu on saavutatav tase pärast puberteeti väiksem kui emakeelelähedasel kõnelejal. (Abrahamsson, Hyltenstam 2008: 483)

ZhaoHong Han viitab oma uurimuses Alan Daviesi raamatule „The Native Speaker in Applied Linguistics“ (Davies 1991, viidatud Han 2004 järgi), milles Davies pakub mitu emakeelekõneleja määratlemise võimalust. Ta kirjutab, et on vaja aru saada emakeelekõneleja mõistest ja arutleb selliste küsimuste üle nagu näiteks kuidas defineerida emakeelekõnelejat ja kes on emakeelekõneleja.

A. Daviesi arvates on emakeelekõnelejat väga raske defineerida, sest see on seotud psühholoogilise, keelelise ja sotsiolingvistilise perspektiiviga, mis teevad emakeelekõneleja kontseptsiooni mitmekesiseks. Davies väidab, et kõige lihtsam viis defineerida emakeelekõnelejat on järgmine: „to be a native speaker means not to be a nonnative speaker“¹ (Davies 1991, viidatud Han 2014: 168–170 järgi). Tema sõnul teist defineerimist ei saa olla, sest mitte-emakeelekõnelejat on lihtsam defineerida kui seletada, kes on emakeelekõneleja. A. Davies väidab, et emakeelekõneleja on eneseväljendamise asi ja objektiivse määratlemise küsimus. Tema arvates on igaüks oma kõne emakeelekõneleja, seda nimetatakse idiolektiks. Inimese esimene omandatud keel on tema emakeel ja teatud tingimustel võib inimesel olla ka rohkem kui üks emakeel (nt piisav kokkupuude iga keelega enne kriitilist vanust). Kas hilisem keeleõppija saab omandada teist keelt emakeelekõneleja tasemeni, selle võtmeks on A. Daviesi arvates vanus. Ta arvab, et on mõningaid emakeelekõneleja omadusi, mida saab omandada ainult lapsepõlves. Vaatamata sellele on see võimalik, aga väga raske. Davies ise märgib, et tema seisukohad emakeelekõneleja kohta on suures osas spekulatiivsed. (Davies 1991, viidatud Han 2014: 168–170 järgi)

Esimese keele omandamisel on olemas vanusest sõltuvad mõjud, samuti on need olemas ka teise keele omandamisel. Rootsi professorid Niclas Abrahamsson ja Kenneth

---

¹ olla emakeelekõneleja tähendab mitte olla mitte-emakeelekõneleja

Hyltenstam (2000) uurisid laste ja täiskasvanute erinevusi keele omandamisel ning nende seostaju küpsemisega ja nn kriitiliste perioodidega.

Oma uurimuses kasutavad N. Abrahamsson ja K. Hyltenstam inglise keeles termineid *native*, *native-like* ja *near-native speaker*. *Native speaker* tähendab emakeelekõnelejat. *Native-like speaker* ehk emakeelesarnane rääkija on väga oskuslik kõneleja, kes ei ole emakeelekõnelejast eristatav. *Near-native* ehk emakeelelähedane kõneleja on küll emakeelekõnelejast eristatav, aga vähesel määral. Erinevused võivad olla grammatika kasutuses, häälduses, kuid see lahknevus on tavaliselt vähe märgatav. On olemas väike diapasoone emakeelelähedase kõneleja (ingl *near-native*) oskustasemeid, mis on väga lähedased emakeelesarnase kõneleja (ingl *near-like*) oskusele ja mida tavapärasest vestluses mitte-emakeelekõneleja tajuda ei suuda. (Abrahamsson, Hyltenstam 2000: 151–154; 159)

N. Abrahamsson ja K. Hyltenstam (2009) uurisid kakskeelseid inimesi, kelle esimene keel on hispaania ja teine rootsi keel ning kelle vanus on vähemalt 19 aastat. Uuritavad pidid olema elanud Rootsis vähemalt kümme aastat, rääkima rootsi keelt ilma aktsendita ja omama keskharidust. Kõik uuritavad pidasid ennast rootsi keelt emakeelekõneleja tasemel lähedaselt valdajateks. Uurijad jagasid informandid kahte kategooriasse: need, kes omandasid teise keele varem, kui nad said 12-aastaseks ehk enne kriitilist perioodi ehk nn varajased õppijad (ingl *early learners*) ja need, kes omandasid teise keele hiljem kui 12 eluaastat ehk nn hilised õppijad (ingl *late learners*). Järgmise etapina vaadati igat uuritavat eraldi, andes neile seeria keeleteste. Selgus, et ükski hilistest keeleõppijatest (ingl *late learners*) ei saa esindada rootsi keele emakeelelähedast kõnelejat (ingl *near-native*). Uurimusest selgus, et ainult mõned varajastest keeleõppijatest (ingl *early learners*) näitasid, et on omandanud teise keele emakeelekõneleja lähedasel tasemel. Kirjeldatud uurimuse tulemuseks on see, et täiskasvanuna ei ole võimalik omandada teist keelt emakeelelähedase kõneleja (ingl *near-native*) tasemel, vaid see on pigem võimalik, omandades keelt lapsena. (Abrahamsson, Hyltenstam 2009: 262–265)

N. Abrahamssoni ja K. Hyltenstami uurimuse üks osa oli kuulamisseanss, mis

võimaldas uurida uuritavate aktsenti, hääldust ja rääkimist. Oma uurimuses uurin õppijate grammatikapädevust.

Võõra keele õppimise raskus sõltub ka sellest, kui sarnane on õpitava keele ning õppija emakeele struktuur. Soomerootsi keeleteadlane Håkan Ringbom (2007) uuris keeltevaheliste sarnasuste tähtsust teise keele õppimisel. Ringbom väidab, et uut keelt õppima asudes otsivad keeleõppijad intuitsivselt seda, mida nad võiksid kasutada uue keele mõistmiseks või loomeks, püüdes leida keeltevahelisi sarnasusi. Kui lähtekeel või mõni teine keel, mida õppija oskab, avaldab mõju, siis otsides sarnasusi, võivad õppijad teha erinevat tüüpi vigu, sõltuvalt sellest, kas sarnasused on intralingvaalsed, st sihtkeele sees, või keeltevahelised. (Ringbom 2007: 184) Keeltevaheline sarnasus on see, kui keelend on lähte- ja sihtkeeles grammatiliselt, semantiliselt ja/või funktsionaalselt sarnane. Vormi, leksikaalse tähenduse ja funktsiooni täielik sarnasus on väga harvaesinev ja võimalik vaid lähedastes sugulaskeeltes. (Ringbom 2007, viidatud Kaivapalu 2012: 51 järgi) Ringbom toob välja kolm tüüpi keeltevahelisi sarnasusi: *tegelik* ehk *objektiivne*, *tunnetatud* ja *oletatav sarnasus*. (Ringbom 2007: 184) **Tegelik** ehk **objektiivne sarnasus** (ingl *actual similarity*) kuulub lingvistika valdkonda ja võib olla analüüsitud teoreetiliselt. Siin on oluline fonoloogia, sõnavara ja grammatika. Tegelik sarnasus seletab hästi õpilaste üsna kiiret keele omandamist ja aega, mis kulub sihtkeele teatava taseme saavutamiseks. On teada, et sugulaskeeled vajavad õppimiseks vähem aega ja vaeva kui sõltumatud keeled, kuigi kõiki selle tagajärgi ei ole üksikasjalikult välja töötatud. (Ringbom 2007: 185) **Tunnetatud sarnasus** (ingl *perceived similarity*) kuulub pigem psühholingvistika valdkonda. Keeleline sarnasus on seotud sellega, mida õpilased tajuvad olevat sarnasena sihtkeele ja õpitava keele vahel. Tunnetatud sarnasus sõltub paljuski õppijate individuaalsetest iseärasustest. (Ringbom 2007: 185) Kuigi kõikidel õpilastel ilmnevad mõningad vead, peegeldavad paljud neist sarnasusi, mis väidetavalt eksisteerivad lähte- ja sihtkeele vahel. Annekatrin Kaivapalu (2010) seletab oletatavat sarnasusust järgmiselt: „Keeleloomes, eriti lähtekeelest oluliselt erineva sihtkeele puhul, on olulisem **oletatav sarnasus** (ingl *assumed similarity*), mis nagu tunnetatud sarnasuski kuulub psühholingvistika valdkonda.

Oletatav sarnasus võib põhineda ja sageli põhinebki tunnetatud sarnasusel, kuigi see ei pruugi alati nii olla. Kui õppija ei tunneta sarnasusi lähte- ja sihtkeele vahel, oletab ta, et sihtkeel toimib ligikaudu samamoodi kui lähtekeel(ed). Kui oletus ei pea paika, põhjustab see vigu õppija keeleloomes“ (Kaivapalu 2010: 164).

Õppeprotsessis tuleb arvestada õppijate individuaalseid erinevusi, mis on tihedalt seotud õppetulemustega. Üks peamisi teise keele omandamise valdkonna arutelusid ongi keeleõppe edukus (Larsen-Freeman, Long 1991: 152). Rod Ellis (1994) toob välja kolm erinevate uurijate uurimust, kus tuuakse välja faktorid, mis mõjutavad õppija õppimistulemusi.

Tabel 1. Keele õppimist mõjutavad individuaalsed tegurid kolmes erinevas uurimuses (Ellis 1994: 471–472)

Altman (1980)	Skehan (1989)	Larsen-Freeman ja Long (1991)
1. Vanus (ingl <i>Age</i>) 2. Sugu (ingl <i>Sex</i>) 3. Varasem teise keelte õppimise kogemus (ingl <i>Previous experience with language learning</i>) 4. Oma emakeele oskus (ingl <i>Proficiency in the native language</i>) 5. Isikupära (ingl <i>Personality factors</i>) 6. Keelevõimekus (ingl <i>Language aptitude</i>) 7. Hoiakud ja motivatsioon (ingl <i>Attitudes and motivation</i>) 8. Intellekt (ingl <i>General Intelligence (IQ)</i>) 9. Sotsioloogiline eelistus (nt õppimine eakaaslastega või	1. Keelevõimekus (ingl <i>Language aptitude</i>) 2. Motivatsioon (ingl <i>Motivation</i>) 3. Keele õppimise strateegia (ingl <i>Language learning strategies</i>) 4. Kognitiivsed ja efektiivsed tegurid (ingl <i>Cognitive and effective factors</i>) a) ekstravertsus/ introvertsus (ingl <i>Extroversion/ introversion</i>) b) riski võtmine või vältimine (ingl <i>Risk-taking</i>) c) intellekt (ingl <i>Intelligence</i>) d) sõltumatus (ingl <i>Field independence</i>)	1. Vanus (ingl <i>Age</i>) 2. Sotsio-psühholoogilised tegurid (ingl <i>Socio-psychological factors</i>) a) motivatsioon (ingl <i>Motivation</i>) b) hoiak (ingl <i>Attitude</i>) 3. Isikupära (ingl <i>Personality</i>) a) enesehinnang (ingl <i>Self-esteem</i>) b) ekstravertsus (ingl <i>Extroversion</i>) c) ärevus (ingl <i>Anxiety</i>) d) riski võtmine või vältimine (ingl <i>Risk-taking</i>) e) tundlikkus äraütlemise suhtes (ingl <i>Sensitivity to rejection</i>) f) empaatia (ingl

õppimine õpetajaga). (ingl <i>Sociological preference (e.g learning with peers vs. learning with the teacher)</i>) 10. Mõtlemisstiil (ingl <i>Cognitive styles</i>) 11. Õppija strateegiad (ingl <i>Learner strategies</i>)	e) ärevus (ingl <i>Anxiety</i>)	<i>Empathy</i> g) seesmine tõke (ingl <i>Inhibition</i>) h) tolerant ebamäärasuse ja ebakindluse suhtes (ingl <i>Tolerance of ambiguity</i>) 4. Mõtlemisstiil (ingl <i>Cognitive style</i>) a) sõltumatus/sõltuvus (ingl <i>Field independence/dependence</i>) b) “kategooria laius (lai/kitsas)” (ingl <i>Category width</i>) c) refleksiiivne/impulsiivne (ingl <i>Reflexivity/impulsivity</i>) d) auditiivne/visuaalne (ingl <i>Aural/visual</i>) e) analüütiline/terviklus (ingl <i>Analytic/gestalt</i>) 5. Aju poolkerade aktiivsus (ingl <i>Hemisphere specialization</i>) 6. Õppimise strateegiad (ingl <i>Learning strategies</i>) 7. Muud tegurid nt mälu, sugu (ingl <i>Other factors e.g memory, sex</i>)
---	----------------------------------	--

Tabel 1 loetleb olulisi keele õppimist mõjutavaid individuaalseid tegureid kolmes erinevas uurimuses ja näitab, kuidas tegureid saab erinevalt klassifitseerida (Ellis 1994: 471–472).

Larsen-Freeman ja Long (1991) toovad muude tegurite hulgas välja veel **huvid** (ingl *Interest*), **keelepuude** (ingl *Language disability*), **sünnijärjekorra** (ingl *Birth order*) ja **varasema keelekogemuse** (ingl *Prior experience*) (Larsen-Freeman, Long 1991: 204–205).

Teises uurimuses toob R. Ellis (2004) välja neli kategooriat:

- **võimed** (ingl *Abilities*), mille teguriteks on intellekt, keelevõimekus, mälu.
- **kalduvused** (ingl *Propensities*), mille teguriteks on õppimisstiil, motivatsioon, ärevus, isiksus, suhtlemise valmidus.
- **õppija teise keele tunnetus** (ingl *Learner cognitions about L2 learning*), mille teguriks on õppija uskumused.
- **õppija tegevused** (ingl *Learner actions*), mille teguriks on õppimisstrateegiad.

Kui Larsen-Freemani ja Longi arvates on vanus üks olulisemaid tegureid keeleõppes ehk täiskasvanud ei õpi niisama kiiresti kui lapsed (Larsen-Freeman, Long 1991: 155), siis võib tähele panna, et R. Ellise välja toodud kategooriad ei sisalda vanust. See võib tunduda üllatav, arvestades, et vanus, millal õppija hakkab õppima teist keelt, mõjutab tugevalt õppija lõppeesmärki. R. Ellise arvates vanus pigem mõjutab õppijate võimeid, kalduvusi, tunnetusi ja tegevusi (nagu ka muud tegurid, nagu varasemad õpikogemused ja õppimise olukord). Võimalik, et ka vanus mõjutab õppimisega seotud tegelikke psühholingvistilisi protsesse, kuna nooremad õppijad saavad juurdepääsu n-ö keele omandamise seadmele ja vanemad õppijad sõltuvad üldistest kognitiivsetest õppimisstrateegiatest. Samas aga jääb see vaidluskohaks, kuna individuaalsed erinevused tekivad keeleõppes enne või pärast oletatavat kriitilist perioodi. (Ellis 2004: 529–530)

Laura Kirss ja Marre Karu (2009) toovad välja teise keele omandamise erinevaid mõjutegureid (mõned on ka ülalpool nimetatud):

- **sotsiaalne kontekst** („Keeleõppijat ümbritsev keskkond koos oma erinevate teguritega mõjutab väga paljuski seda, milline on üldine hoiak teise keele omandamise suhtes ning võimalused keele omandamiseks. Siinkohal mängivad rolli näiteks, millised on olnud ja on hetkel erinevate keelte staatus ja väärtus ühiskonnas, keelepoliitika olemus, juurdepääsuvõimalused keeleõppele, hoiakud muu-

keelsete suhtes ning ka laiemalt keeleõppe võimalused“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).

- **sotsiaalne kogemus** („.. kokkupuude õpitava keelega – nii see, mil määral õpitavas keeles suheldakse kui ka see, mis tasemel see suhtlus toimub (ehk nõ sisendi kvaliteet) ..“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **esimese ja teise keele omavaheline suhe** („Kuigi väidetakse, et kõiki keeli on võimalik õppida, on teatud emakeelega inimestel keerulisem omandada teatud keeli ning kergem teisi keeli. Emakeele ja õpitava keele olulised erinevused nt sõnavaras või kirjutamisviisis võivad oluliselt raskendada keele omandamist“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **vanus** („Üldiselt peetakse lapsi edukamateks keeleõppijateks kui täiskasvanuid, kuigi tegelikult tõendid selleks on mitmetitõlgendatavad“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **võimed** („.. võime eristada ning töödelda kuulatavat sisendit, tuvastada mustreid ning teha üldistusi ja jätta õpitavat meelde“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **motivatsioon** („.. kui palju jõupingutusi keeleõppijad kulutavad keele omandamisele“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **õpe** („See, kuidas keeleõpe on korraldatud, omab ilmselt mõju sellele, kas keeleõpet saadab pigem edu või mitte. .. on täheldatud, et „head õppijat“ iseloomustavad järgmised tegurid: tähelepanelikkus keele vormide ja sisu osas; hoolsus suhtlemises; aktiivsus ülesannete lahendamisel; teadlikkus õppeprotsessi suhtes; võime kasutada õpistrateegiaid paindlikult. Lisaks omavad õppe edukusele mõju varasemad õppe kogemused“) (Kirss, Karu 2009: 9–10).
- **ka isiksuse omadused ja indiviidi keelelis-kultuuriline lähtepositsioon** (Kirss, Karu 2009: 9–10).

Mis puudutab vanust, siis L. Kirss ja M. Karu toovad välja, et vanus mõjutab keeleõppimist: „Noorte õppijate eeliseks on suurem aju plastilisus, madalam analüütilisuse tase, sisemiste tõrgete vähesus ning võimalus omandada keelt pika aja jooksul. Vanematel õppijatel on omad eelised – nt suurem õppimisvõime, analüütilisuse kõrgem

tase, pragmaatilised oskused, elukogemused. Siiski on üldiselt vanemate õppijate võimalused omandada teine keel ligilähedaselt emakeelega väiksemad kui noortel“ (Kirss, Karu 2009: 10).

Kokkuvõtvalt väidavad L. Kirss ja M. Karu, et „keeleõppel on tulemusi, kui see toimub keskkonnas, kus ei ole olulisi segavaid tegureid, õppijatel on võimalik õpitavas keeles suhelda, õppija emakeel ning õpitav keel on sarnased, õppimist alustatakse noores eas, olemas on teatud võimed, motivatsioon ning õppe võimalused. Lisaks soodustavad õpet teatud isikuomadused“ (Kirss, Karu 2009: 10).

Tuleb märkida, et magistritöö uurimuse tulemusi suure tõenäosusega võisid mõjutada informantide individuaalsed iseärasused, sest uurimuses osales erineva taustaga informante, nt filoloogilise hariduse, reaallainete haridusega informante, aga ka erineva vanusega informante, nt äsja kooli lõpetanud.

3. VARASEMAD VENE EMAKEELEGA EESTI KEELE ÕPPIJATE KEELEVIGADE UURIMUSED EESTIS

Käesolev magistritöö keskendub venekeelsetele eesti keele kõnelejatele (fookuses on eesti õppekeelegra kooli lõpetanud) ning nende teadmiste eesti keele grammatikast. Selles peatükis antakse ülevaade vene emakeele eesti keele õppijate keelevigu käsitlevatest varasematest uurimustest.

Ingrid Krall (2008) annab ülevaate teise või võõrkeele õpetamist ja õppimist mõjutavatest teguritest, vigade põhjustest ja klassifitseerimisvõimalustest. Autor toob välja põhjusi, millest on tingitud vene emakeele kõnelejate käändevormide moodustamise ja kasutamise vead ning kuidas saab korduvaid vigu vältida ja ennetada. Ta uuris vene emakeele õppijate eesti keelt, täpsemalt olid uurimuses vaatluse all vormimoodustus- ja vormikasutusvead. Informantideks olid vene emakeele kõnelejad, kes on õppinud eesti keelt 10–11 aastat Eesti vene koolis. Analüüsitud materjali koguti kuue aasta vältel kõrgkooli esimese kursuse üliõpilaste loovtöödest. (Krall 2008: 137; 151–152)

Uurimusest selgub, et vormikasutuses on kõige raskem objektikäänete kasutamine, neist valdavad osastav ja nimetav kääne. Kõige enam eksitakse kahel juhul:

- kui objektikääneks peab olema omastav (täissihitis), kasutatakse osastavat (osasihitis)
- kui objektikääneks peab olema osastav (osasihitis), kasutatakse nimetavat (täissihitis).

I. Krall leiab, et selle põhjuseks on: „keerulised objekti käändevaliku reeglid (nt objekti piiritletus, tegevuse aspektuaalsus, verbi rühm), samuti lähtekeele interferents: vene keele akusatiivi vastena eesti keele partitiivi (osastava) või nominatiivi (nimetava) kasutamine, kui vene keele akusatiivi vorm langeb kokku nominatiiviga“ (Krall 2008:

173). Käändetunnusevead on enamasti tingitud aga sellest, et õppija ei oska erinevaid muutelõppe õigesti kasutada ega tunne vormimoodustust. Rektsioonivigu esines kõikide käänete puhul ning need on samuti seotud emakeele mõjuga. Ühildumisvead on enamasti sellised, kus õppija kasutab täiendit ja põhisõna erinevates käänetes, kusjuures täiendi puhul domineerib omastav kääne. Sageli on see seotud eesti keele nelja viimase käände kasutamisega. (Krall 2008: 153–170)

Anna Verschik (2004) uuris venekeelsete üliõpilaste eestikeelsetes tekstides sisalduvate vigade arvu, mis on tingitud lähtekeele struktuuride sihtkeelde ülekandmisest. Uurimuses käsitletud vead kuuluvad morfosüntaksi, semantika ning sõnamoodustuse valdkonda. Tulemusest selgub, et sihitise käände puhul tehakse palju vigu, eriti kasutatakse vale käänet osastava käände asemel. Erinevalt I. Krallist muu käände kasutus osastava käände asemel ei tulene A. Verschiku arvates emakeele mõjust. Sellele järgnevad rektsioonivead, mille puhul esines kõige rohkem verbirektsiooni vigu ning need vead ei pruugi alati tuleneda emakeele mõjust. Sõnajärjestuse vigu ei olnud uurimuses palju (3%). Analüüsi tulemusena selgub, et kõikidest vigadest kokku oli emakeelest tingitud 8% vigu. (Verschik 2004: 135–142)

Liina Smolin (2006) uuris veaanalüüsi kasutades, millised vead esinevad kesk- ja kõrgtaseme tasameeksamite kirjutamisülesannetes. Tulemustest selgub, et kesktasemel tehakse rohkem vigu kui kõrgtasemel. Kesktasemel tehti ühes töös keskmiselt 7,4 viga ning kõrgtasemel 4,7 viga. Vormikasutuses tehakse kõige rohkem vigu ühildumises ja sihitises. Rektsioonivigu esines kõrgtasemel rohkem kui kesktasemel. Töö autor põhjendab rektsioonivigade suuremat hulka kõrgemal tasemel sellega, et vilunumad keeleõppijad üritavad moodustada keerukamaid ja pikemaid lauseid, millest need vead ongi tingitud. Vähem vigu tekitasid kesk- ja kõrgtasemel lausemoodustus, vormimoodustus ning tüvevaheldus. (Smolin 2006)

Olga Pastuhhova (2004) uuris venelaste suulist ja kirjalikku eesti keele oskust ning vaatles, kas emakeel mõjutab teise keele omandamist. Uurimuse objektiks on venelaste interferentsijuhtumid süntaksis (sõnajärg, täis- ja osasihitise kasutamine, rektsioon). Tulemuseks saadi, et eesti keele teadmiste puudumise korral toetuvad venelased

emakeelele. Eriti tugev emakeele mõju on suulises keelekasutuses, mille laused koostatakse eesti keeles venekeelsetest struktuuridest lähtuvalt. Tugev emakeele mõju on nähtav ka täis- ja osasihitise kasutuses, kus peamiselt kasutatakse eesti keele objektikäändena partitiivi sarnaselt vene keele akusatiiviga. Rektsioonivigu esines kõige vähem, mille põhjuseks on autori arvates see, et keele omandamisel on sellele valdkonnale piisavalt tähelepanu pööratud. Võrreldes suulise kõnega oli kirjalikus keeles rektsioonivigu vähem tehtud. Samuti mainib autor, et iga informandi keelt tuleb vaadelda individuaalselt, kuna kirjalikus keeles varieerub iga informandi puhul inter-ferentsivigade osakaal. (Pastuhhova 2004)

O. Pastuhhova (2007) on uurinud ka verbirektsioonivigade kivenemist. Ta uuris emakeele mõju eesti keele verbirektsiooni omandamisele ja selle suhet õppijate oskuste arenemisega aja jooksul. Selleks oli koostatud rektsioonitest, mille materjali koguti üheaastase vahega. Informantideks olid eesti keele (võõrkeelena) eriala vene emakeelega üliõpilased. Töö tulemuseks saadi, et vene emakeelega üliõpilastel on eesti keele verbirektsiooni omandamisel põhiline vigade põhjus nende emakeel. Tulemused näitasid, et aasta jooksul valede vastuste arv väheneb, informantide leksikaalsed teadmised suurenevad, emakeelemõjulised vead seevastu kipuvad stabiliseeruma, millest töö autor järeldab, et esimese keele ehk emakeele mõjul tehtud vead kalduvad õppijate vahekeeles kivenema. Eesti ja vene keeles sarnase rektsiooniga verbides tehakse samuti vigu. (Pastuhhova 2007: 57; 131–132)

Vene emakeelega üliõpilaste valikuid täis- ja osasihitise kasutamisel ning muid keelevigade liike on uurinud Raili Pool (2007). Ta uuris väga edasijõudnud teise keele õppijate eesti keele kasutust. Informantideks olid eesti keelt kõrgtasemel valdavad vene emakeelega üliõpilased. (Pool 2007: 10–11) Tulemused näitasid, et väga hea keele- oskusega õppijatel põhjustab täis- ja osasihitise kasutus rohkesti vigu. Vene emakeelega eesti keele kõnelejad kipuvad osasihitist ületarvitama. (Pool 2007: 193–195)

Raili Pooli ja Elle Vaimanni uurimusest (2005) selgub, et kõrgtasemel eesti keelt teise keelena kõnelejate ning ka võrdlusrühmaks olnud emakeelekõnelejate sagedasimaks vealiigiks on sõnajärg (Pool, Vaimann 2005: 132). Ksenija Špakovskaja

on uurinud sõnajärge vene ja eesti emakeelega üliõpilaste kirjalikes narratiivides. Autori töö üheks eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, kui palju vene emakeelega üliõpilased pööravad tähelepanu eestikeelse lause sõnajärjele. Tulemuseks saadi, et V2-järge rikuvad vene emakeelega üliõpilased nii lihtlauses kui ka rindlause teises osalauses ja põimlause pealauses. Kõik üliõpilaste vead võivad olla tingitud vene emakeele mõjust, mis on oma sõnajärje poolest vabam kui eesti keele sõnajärg. (Špakovskaja 2016: 4, 52–53)

„Keeleuurijate huviorbiidis on olnud küsimus, miks mõned keeleõppijad saavutavad teises keeles emakeelekõnelejate keeleoskusele vastava taseme, kui samas suuremal osal jääb põhjalikule ja pikaajalisele õppimisele ning keelekeskkonna toele vaatamata siiski midagi emakeelekõnelejate keeleoskusest puudu“ (Pool; Vaimann 2006: 203). R. Pool ja E. Vaimann (2006) käsitlevad teise keele omandamise valdkonda kuuluvat **kivinemise** ehk **fossiliseerumise** nähtust, mille taustaks on asjaolu, et paljude õppijate keeleoskuse areng peatub mingile kindlale tasemele jõudes, saavutamata emakeelekõneleja taset. Uurimuses selgitati välja, missugused eesti keele valdkonnad on teise keele kõnelejate kirjaliku keelekasutuse järgi otsustades kivinemisaltid ning millistes valdkondades on aja jooksul märgata edasiminekut. (Pool, Vaimann 2006: 203–204) Selgus, et nii kesk- kui ka kõrgtasemel eesti keelt valdavate venekeelsete üliõpilaste kirjalikes tekstides on esinemissageduselt esimesel kohal sõnajärjevead, mis näitab, et see valdkond on vene emakeelega kõnelejatel eriti kivinemisaltid. (Pool, Vaimann 2006: 209–211)

4. EESTI KEELE GRAMMATIKATESTI TULEMUSTE ANALÜÜS

4.1. Testi koostamise printsiip ja informandirühmade kirjeldus

Käesolevasse uurimustöösse valiti Raili Pooli ja Elle Vaimanni (2005) uurimuse „Vead kõrgtasemel eesti keele kõnelejate kirjalikus keelekasutuses“ tulemustest lähtuvalt viis grammatikavaldkonda: sõnajärg, täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, reksioon ja vormimoodustus. Testi ülesanded on koostatud lähtuvalt nendest grammatikateemadest, mis vene emakeelega eesti keele õppijatele kõige rohkem raskusi valmistavad ehk milles nad uurimuste kohaselt teevad kõige rohkem vigu. See annab alust eeldada, et just need grammatikavaldkonnad võiksid eristada emakeelset ja muu emakeelega eesti keele kõnelejat. Testi vastuste analüüsimisel on tähelepanu keskmes informantide poolt testi ülesannetes tehtud vead.

Töö üheks eesmärgiks on välja selgitada, kas need grammatikavaldkonnad põhjustavad vigu ka eesti õppekeelega kooli lõpetanud informantidel või on eesti õppekeelega koolis õppimine aidanud kaasa informantide eesti keele grammatikapädevuse saavutamisele sel määral, et testi vastused ei erine emakeelsete eestlaste vastustest. Eriti pakub seejuures huvi, kas eesti õppekeelega koolis õppides väheneb või kaob emakeele mõju süntaksile.

R. Pool ja E. Vaimann (2005) olid arvesse võtnud nii leksikaalseid kui ka grammatilisi vigu. Uurimuse materjal on pärit Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) eriala üliõpilaste eesti keele lõpueksami esseedest. Töös käsitleti filoloogilise haridusega eesti keelt teise keelena kõnelejate vealiike. Emakeelekõnelejaid uuriti samades tingimustes (sama eksam ja sarnane teemadering, võrdne kirjutusaeg). Teise keele kõnelejatest informantideks olid vene emakeelega üliõpilased, kes olid materjali kogumise hetkeks eesti keele kõrgtaseme eksami sooritanud. (Pool, Vaimann 2005:

118–119) Uurimuse käigus selgus, et kõige sagedasemaks vealiigiks osutus sõnajärg, mis oli ka emakeelekõnelejatest informantide rühmal esimeste hulgas. Täis- ja osasihitise kasutus oli samamoodi kõrgtasemel eesti keelt valdavatel vene emakeelega informantidel raskust tekitav. Emakeele mõju tuli kõige enam esile objektivigades, sõnavalikus, sõnastuses ja rektsioonis. (Pool, Vaimann 2005: 132–134)

Käesoleva magistritöö test koosneb kaheksast osast. Testi alguses on küsimustik, milles uuriti informantide taustaandmeid järgmiste küsimustega:

1. Millist keelt pead oma emakeeleks?
2. Mitmendast mitmenda klassini oli su õppekeeleks koolis eesti keel?
3. Kui palju oli sinu klassis sinuga sama emakeelega õpilasi? Mis keelt sa koolis suhtlemise ajal kõige enam kasutasid?
4. Mis keeles sa rääkisid oma sõpradega väljaspool kooli?
5. Missugune oli/on sinu õppe- või töökeel pärast kooli lõpetamist?
6. Mis keelt sa praegu päeva jooksul enam kasutad? Mis keeles sa mõtled?
7. Kas sul on eestlaste seas ka häid sõpru?

Eesti emakeelega informantidel paluti vastata ainult esimesele küsimusele.

Siis järgneb kaheksa grammatikaharjutust, mis hõlmavad endas erinevaid grammatikateemasid. Testi esimene osa on vigade leidmise ja parandamise harjutus, teine osa kontrollib rektsiooni, täis- ja osasihitise ning täis- ja osaaluse kasutamise oskust ning testi kolmas kuni kaheksas osa hõlmab vormimoodustust (mitmuse moodustamine, sihilise ja sihitu tegusõna valimine, umbisikulise tegumoe oleviku, lihtmineviku ja eituse moodustamine, *des*-vormi moodustamine).

Testis käsitletakse veana kõrvalekallet kirjakeele normist, mis on fikseeritud „Eesti õigekeelsussõnaraamatus ÕS 2018“ ja grammatikates.

Harjutuste lähtematerjal oli võetud R. Pooli aja jooksul kogutud õppematerjalide hulgast. Testi ülesannetesse on koondatud selline materjal, mis R. Pooli õpetamiskogemuse järgi vene emakeelega eesti keele õppijatele kõige enam raskusi valmistab.

Informantide rühmad. Informandid jagunevad nelja rühma. Valim oli moodustatud lumepallimeetodiga ehk leiti mõned inimesed, kes vastavad uurimuse jaoks vajalikele

tingimustele. Igaüks või mõni neist tõi kaasa järgmisi informante, kes omakorda said kaasata veel mõningaid.

Magistritöö uurimuslikus osas vaadeldakse informantide testivastuseid rühmade kaupa, mitte individuaalselt. Seetõttu antakse ka iga rühma kirjeldus rühmast kui tervikust lähtuvalt. Mõnel juhul täpsustatakse mõne informandi tausta rohkem, seda siis, kui informandi taustaga saab seletada tema testivastuste eripära. Eesmärgiks on säilitada kõigi informantide täielik anonüümsus.

1. informandirühma moodustavad need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid eesti õppekeelega koolis 1.–12. klassini (edaspidi K1² vene, eesti kool 1.–12. klass). Kokku on 12 informanti vanuses 19–27. Pääaeu kõik selle rühma informandid (92%) on vene keelt emakeelena kõnelejad ja 100% neist õppisid eesti koolis 1.–12. klassini. Üks informant märkis enda emakeeleks eesti, põhjendades seda sellega, et see oli esimene keel, milles ta omandas kirjaoskuse, vaatamata sellele, et kodukeel on vene. Informantide kokkupuuted eesti keelekeskkonnaga on üsna tugevad, sest enamik vastajaid kasutab eesti keelt igapäevaelus, nt 58% on eestlasega/eestlannaga abielus või nende töö on seotud eesti keelega. Mõned (25%) märkisid, et mõtlevad eesti keeles. Ühel informandil (8%) aga puudub juba pikemat aega kokkupuude eesti keelega, ta elab Soomes ja igapäevane kasutuskeel on soome keel.

2. informandirühma moodustavad need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult eesti õppekeelega gümnaasiumis ja enne seda vene õppekeelega põhikoolis (edaspidi K1 vene, eesti kool ainult güm.). Kokku on 9 informanti vanuses 18–25. Enamik (78%) informantidest on noored, kes on äsja lõpetanud gümnaasiumi. Kahjuks ei olnud magistritöö autoril võimalik leida rohkesti vanemaid informante sellesse rühma, kuna selliseid informante tekkis üsna hiljuti, kui Eestis eraldati põhikool ja gümnaasium. Suurem osa (78%) informante on vene keelt emakeelena kõnelejad ja õppisid vene põhikoolis ning jätkasid edasi õpinguid eestikeelses gümnaasiumis, paar (22%) informanti alustasid eesti koolis õpinguid juba 9. klassist. Mõned (22%) märkisid, et kasutavad mõlemat keelt võrdselt või mõtlevad

---

² K1 tähendab esimene keel

enamuse ajast eesti keeles. Selles rühmas on väga erineva taustaga informante: paar meesterahvast on reaalinete huviga ja ise märkisid, et nad on nõrgad keeltes.

3. informandirühma moodustavad need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeelega koolis (edaspidi K1 vene, vene kool). Kokku on 10 informanti vanuses 21–28. Kõik informandid peavad oma eesti keele taset kõrgeks ja on omandanud selle peale kooli lõpetamist. Informandirühma kuulub ka filoloogilise (42%) haridusega informante. Täpselt poolt (50%) rühma võib pidada kakskeelseteks, kuna nad kasutavad eesti ja vene keelt enam-vähem samapalju. Mõned üksikud (17%) informandid on seotud Soome riigiga.

4. informandirühma moodustavad eesti emakeele kõnelejad (edaspidi K1 eesti). Teise keele õppijad ei ole ainsad, kes teevad vigu. Ka lapsed, kes omandavad esimest keelt, teevad samuti vigu ja mingit keelt emakeelena kõneleval täiskasvanul võib esineda keelelisi vigu. Kuid neid vigu hinnatakse teise keele õppijate vigadest erinevalt. Teise keele õppija vigu peetakse üldjuhul sobimatuteks, laste vigu traditsioonilisteks ja täiskasvanud mingit keelt emakeelena kõnelejate vigu keelevääratusteks. (Ellis 1994: 47) Käesolevasse uurimusse on lisatud neljanda võrdlusrühmana eesti keelt emakeelena kõnelejad, kes sooritasid sama testi, mida ka teised informandid. Eesti emakeelega informantide rühm on lisatud uurimusse selleks, et näha erinevusi ja sarnasusi muude informandirühmadega.

Kokku on 15 informanti vanuses 19–30. Kõik (100%) informandid peavad oma emakeeleks eesti keelt, vaatamata sellele, et mõned (20%) on pärit kakskeelsest perest. Ühe informandi üks vanem on grusiinlane ja teise informandi üks vanem on venelane. Viimane neist on kõige noorem informant. Üks informant on pärit küll eestikeelsest perest, aga elab juba ligi 10 aastat venekeelses peres, ta on ka kõige vanem informant. Kaks informanti (13%) on eesti filoloogid.

4.2. Testi I osa (vigade leidmine ja parandamine)

Testi esimene osa kontrollib informantide teadmisi eesti keele süntaksist, kõige olulisemal kohal on selles ülesandes sõnajärg. „Eesti keele **põhisõnajärg** on SVX: alus (S) – öeldis (V) – öeldise laiend (X), viimase hulka kuuluvad nii sihitis (O), öeldistäide (P) kui ka määrus (A). Põhisõnajärg iseloomustab neutraalset, kontekstivaba, lihtsa struktuuriga normaallauset“ (EKS 2017: 547). Vaatamata sellele on eesti keele sõnajärg suhteliselt vaba, tüüpiliselt asub lause verb teisel kohal (Erelt 2006: 83). Sõnajärge mõjutab lause infostruktuur, teema (mille kohta midagi öeldakse) asub harilikult lause algul ja reema (mida millegi kohta öeldakse) asub lause lõpuosas (EKS 2017: 74). Reema edastab kõige olulisemat ja uuemat infot, selle lauseosa paigutamine valesse kohta on tüüpiline sõnajärjestusviga (Erelt 2006: 83). Kui rääkida eesti ja vene keele lause sõnajärjest, siis vene keele sõnajärg on samuti vaba (Krylov 2001), aga vene keeles pole sellist ranget reeglit nagu V2-reegel.

Mati Erelt (2006) kirjutab verbi asendist lauses järgmiselt: „Iseseisvas jaatavas väitlauses on öeldisverb harilikul teisel kohal, teemana esineva lauseliikme järel. Kui teemaks on alus, siis selle järel, nt *Vanaisa **armastas** lapsi kogu eluaja*. Kui teemaks tõstetakse mingi muu lauseliige, siis alus ja öeldis vahetavad harilikult kohad, nii et verb jääb ikka teisele kohale nt *Lapsi **armastas** vanaisa kogu eluaja. Kogu eluaja **armastas** vanaisa lapsi*. Alusega algavates lausetes tuleks V2-reeglist üsna rangelt kinni pidada .. nt *Ma **sõidan** täna maale* .. – – Kui teemaks on mingi muu lauseliige kui alus, siis on V2-nõue vähem range“ (Erelt 2006: 84). Näiteks kui eituslauses on lause algul verbi laiend **Kodus** *ma tavaliselt vihikuid ei paranda* või eitussõna **Ega** *see mees rumal ole*. (ÕK 2001: 207)

R. Pooli ja E. Vaimanni (2006) uurimusest selgub, et vene emakeele kõnelejad, kes valdavad eesti keelt nii kesk- kui kõrgtasemel, teevad vabades kirjutistes kõige rohkem sõnajärjevigu ja et see valdkond on vene emakeele kõnelejatel eriti kivinemisaldis (Pool, Vaimann 2006: 210).

Testi esimene osa koosnes eestikeelsetest lausetest, milles tuli parandada keelevead. Ülesandes on kokku 8 lauset, millest sõnajärge tuli parandada neljas lauses, ülejäänud neljas lauses on muud süntaksivead. Töökäsus paluti parandada igasugused keelevead, mis lausetest leitakse (nt grammatika, sõnajärje või muud vead). Selle harjutuse peamiseks eesmärgiks on informantide sõnajärjealaste teadmiste väljaselgitamine. Sõnajärg on selline süntaksivaldkond, mille kontrollimiseks sobib kõige paremini just vigade leidmise ja parandamise ülesanne. Muud tüüpi vead olid harjutusse sisse toodud eelkõige harjutuse mitmekesistamiseks, et informandid ei otsiks igast lausest ainult üht tüüpi vigu, vaid pööraksid tähelepanu lausete keelelisele korrektsusele tervikuna.

Järgnevalt esitatakse terve harjutus lausete kaupa. Alguses tuuakse järjest välja sõnajärjevigu sisaldavad laused ja lõpus muude süntaksivigade parandamist eeldavad laused. Magistritöö analüüsiosas erineb lausete esitamise järjekord analüüsi kompaktsuse huvides testis kasutatud järjekorrast, test tervikuna on esitatud magistritöö lisas.

Iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased parandused on esitatud rasvases kirjas), seejärel informandirühmade kaupa iga rühma õiged, valed ja kui neid esines, siis muud vastused. Valed vastuste juurde kuuluvad ka need, mis olid jäetud vastamata (kui kogu lauses tervikuna ei olnud tehtud parandusi). Vastamata jäetud juhtumid on sisuliselt valed vastused ja neid ei saa lugeda õigeks, sest võib arvata, et antud lause struktuur tundub testi sooritajale loomulikuna. Muu lahenduse alla kuuluvad need laused, kus testi sooritaja oli kasutanud mingisugust muud lahendust, nt jätnud sõnu välja, lisanud oma sõnu juurde, teinud lihtlausest liitlause või kaks lauset. Sellise lause järgi ei saa aru, kas testi sooritaja teab neid eesti keele sõnajärje põhimõtteid, mida konkreetse lausega kontrollida taheti. Valed ja muud variandid loetletakse eraldi ning kõige viimasena, kui neid esines, loetletakse need laused, milles oli sõnajärg õigesti parandatud, aga juurde oli tehtud muid vigu (need laused loetakse sõnajärje analüüsis õigete hulka, kuna sõnajärje seisukohast oli kõik õigesti parandatud). Liitlause või mitme veaga lihtlause puhul arvutatakse vigu eraldi lause esimesest ja teisest osast, vigade arvud lause eri osades esitatakse kaldkriipsuga eraldatuna. Kui samas lauses oli

vigu teinud rohkem kui üks informant, siis lause lõpus on sellesama vigase lause järel antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea.

Sõnajärjevigadega laused:

1. Pool aastat hiljem kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

a) Pool aastat hiljem **kolisid kaks minu sõbrannat** ühiselamust erakorterisse.

b) **Kaks minu sõbrannat kolisid** pool aastat hiljem ühiselamust erakorterisse.

Lauses oli eksitud verbi teise koha reegli vastu ning paranduses oli vaja verb tuua lauses teisele kohale, seejuures lause esimest kohta võib täita erinevate lauseliikmetega, variandis a on esimesele kohale jäetud määrus, variandis b on esimesel kohal lause alus.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Kaks minu sõbrannat pool aastat hiljem kolisid ühiselamust erakorterisse.

Pool aastat hiljem kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamusest erakorterisse.

➤ K1 vene, eesti kool ainult güm.

a) õige: 5; b) vale: 4 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Pool aastat tagasi kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

Pool aastat hiljem minu kaks sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

Pool aasta hiljem minu kaks sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

muud vead:

Kaks mu sõbrannad kolisid ühiselamust erakorterisse pool aastat tagasi
(Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde tehtud vormiviga sõbrannad).

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Poole aasta pärast kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamusest erakorterisse.

Pool aastat tagasi kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

Siin võib esile tuua vene emakeele kõnelejatel tehtud käänamise vea sõnas *elamu*: *elamu*: *elamut*. Mõned vene emakeele kõnelejad käänavad seda sõna valesti, nagu nimetav oleks mitte *elamu* vaid *elamus*: *elamuse*: *elamust*. Võimalik, et see on tingitud sellest, et sõna *elamus* kasutatakse rohkesti meedias, reklaamtekstides jm, seega tavaline eestivenelane kuuleb ja näeb seda sõna tihedamini.

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 2 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Pool aastat hiljem, kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

muud vead:

Minu kaks sõbrannat kolisid ühiselamu erakorterisse pool aastat hiljem.

Pool aastat hiljem kolisid kaks mu sõbrannad ühiselamust korterisse. (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud vormiviga ühiselamu ja sõbrannad).

2. Esimene toimunud Tallinnas laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

Esimene **Tallinnas toimunud** laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt selle jaoks **ehitatud laval**.

Esimeses lauseosas on nimisõna *laulupidu* ees olevad sõnad vales järjekorras. *nud*-partitsiip on siin omadussõnaline täiend ja see peab olema vahetult nimisõna ees, *Tallinnas* on määrus, mis kuulub *nud*-partitsiibi juurde, see peab olema oma verbivormi ees.

Teises lauseosas on sama tüüpi viga nagu eelmiseski. *tud*-partitsiip on siin omadussõnaline täiend ja peab olema vahetult nimisõna ees, nende vahele ei saa määrust panna. Määrus *selle jaoks* kuulub *tud*-partitsiibi juurde ja asub selle ees.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 8/9; b) vale: 3/2 (jäetud vastamata: 1/1); c) muu: 1

valed:

Tallinnas toimunud esimene laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt selleks ehitatud laval.

Esimene Tallinnas toimunud laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

muu lahendus:

Esimene laulupidu toimus Tallinnas 1928. aastal, selle jaoks ehitati spetsiaalselt lava.

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4/5; b) vale: 5/4 (jäetud vastamata: 2/2)

valed:

1928. aastal peeti esimese laulupeo Tallinnas spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

Esimene toimunud Tallinnas laulupeo peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

Esimene toimunud Tallinnas laulupidu peeti 1928. aastal selle jaoks spetsiaalselt ehitatud laval.

muud vead:

Esimest Tallinnas toimunud laulupeo peeti 1928. aastal selle jaoks spetsiaalselt ehitatud laval. (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud vormi- ja sihitiseviga (umbisikulise verbi juures ei saa olla genitiivne täissihitis, peab olema nominatiivne, nagu ka algses lauses oli)).

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8/7; b) vale: 2/3 (jäetud vastamata: 1/1)

valed:

Esimest Tallinnas toimunud jõulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks lava.

Esimene toimunud laulupidu peeti Tallinnas 1928. aastal, selleks spetsiaalselt ehitatud laval.

Tallinnas toimunud esimene laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 1 (jäetud vastamata: 1); c) muu: 1

muu lahendus:

Esimene laulupidu Tallinnas peeti 1928. aastal. Selle jaoks ehitati spetsiaalne lava.

3. Mõned inimesed teenivad palju ja kõik kohe ära kulutavad.

Mõned inimesed teenivad palju ja **kulutavad kõik** kohe ära.

Mõned inimesed teenivad palju ja **kulutavad kohe kõik** ära.

See on rindlause, mille osalaused on süntaktiliselt võrdsed, mõlemas osalauses kehtib V2-reegel. Teises osalauses on verb sisuliselt ka teisel kohal, kuid kuna alus ehk tegija on mõlemas osalauses sama, siis seda ei korrata teises osalauses. Aga juurdemõeldavana on alus olemas ja verb on sisuliselt ikka teisel kohal: *ja (nad) kulutavad kõik kohe ära*. Algses lauses on viga selles, et verb on viidud lause lõppu, kuid verbi pöördeline osa peaks olema teisel kohal ning ühendverbi abimäärsõna lause lõpus.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Mõned inimesed teenivad palju ja kulutavad kõik kohe ära kulutavad.

Mõned inimesed teenivad palju ja kohe kulutavad kõik ära.

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 4; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 2)

valed:

Mõned inimesed teenivad palju ning kohe kõik kulutavad ära.

Mõned inimesed teenivad palju ja kõike kohe ära kulutavad.

Mõned inimesed teenivad palju ja kõik kohe ära kuluvad.

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8; b) vale: 2

valed:

Mõned inimesed teenivad palju ja kõike kohe ära kulutavad.

Mõned inimesed teenivad palju, ning kohe kulutavad kõike ära.

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 0; c) muu: 1

muu lahendus:

Osad inimesed, kes teenivad hästi, kipuvad enam kulutama.

4. Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinna.

Kuigi **ma veedan** Tartus hästi palju aega, **sõidan siiski** paar korda kuus Tallinna/Tallinnasse.

Esimene osalause on siin kõrvallause, milles kehtib V2-reegel ning sidend „kuigi“ ei võta lauses esimest kohta, seega algses lauses oli verb mitte teisel, vaid esimesel kohal. Teine osalause on siin pealause, milles peab verb olema kohe osalause alguses, kuna lauses tervikuna paikneb verb sel juhul teisel kohal, esimest kohta täidab lauset alustav kõrvallause tervikuna.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 7/7 b) vale: 5/5 (jäetud vastamata: 2/2)

valed:

Kuigi ma veedan Tartus väga palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinnasse (3).

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6/4; b) vale: 3/5 (jäetud vastamata: 2/2)

valed:

Kuigi ma veedan Tartus hästi palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinnasse (3).

Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinnasse.

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8/6; b) vale: 2/4

valed:

Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, sõidan ma siiski paar korda kuus Tallinna.

Kuigi ma veedan Tartus hästi palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinnasse (2).

Kuigi veedan Tartus hästi palju aega, siiski sõidan ma paar korda kuus Tallinna.

Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, siis käin paar korda kuus Tallinnas.

➤ K1 eesti

a) õige: 11/12; b) vale: 1/0; c) muu: 3/3

valed:

Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, sõidan siiski paar korda kuus Tallinna.

Muu lahendus:

Enamus oma ajast veedan ma Tartus, kuid paar korda kuus tuleb siiski Tallinna sõita.

Veedan Tartus palju aega, kuid siiski sõidan paar korda kuus Tallinna.

Ma olen Tartus enamust ajast, kuid paar korda kuus sõidan ka Tallinna.

Siin on huvitav tähele panna, et mitut eesti emakeele kõnelejat häiris fraas *hästi palju aega* ja nad asendasid seda fraasiga *enamust ajast* või jätsid sõna *hästi* välja, ka esimeses (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informandirühmas kirjutas üks informant *väga palju aega*. Ülejäänud vene emakeelega informandirühma see ei häirinud.

Tabel 2. Sõnajärjevigadega laused

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 64 (77%) vale: 18 (22%) muu: 1 (1%)	õige: 27 (52%) vale: 25 (48%) muu: 0	õige: 44 (71%) vale: 16 (26%) muu: 2 (3%)	õige: 70 (89%) vale: 4 (5,5%) muu: 4 (5,5%)

Tabelist 2 selgub, et kõige rohkem sõnajärjevigu tegi teine informandirühm (K1 vene, eesti kool ainult gümn.), kokku olid selles rühmas valed ligi pooled (48%) vastustest. Esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja teise (K1 vene, vene kool) informandirühma vastused on protsentides enam-vähem samad.

Vastustest selgub, et vene emakeele kõnelejatel on üsna raske tajuda V2-reeglit järgmiselt:

- kui lause alguses on mõni muu lauseliige peale aluse (verb peab jääma ikkagi teisele kohale), nt nii on paljud eksinud lauses *Pool aastat hiljem kolisid kaks minu sõbrannat ühiselamuset erakorterisse*. Lauses märgiti veaks sõna *hiljem* ja muudeti sõnaks *pärast* või *tagasi*, aga lausestruktuur ise tundus informantidele loomulikuna.
- Rindlauses, mille osalaused on süntaktiliselt võrdsed ja mõlemas osalauses kehtib V2-reegel, kuna alus on mõlemas osalauses sama. Eriti eksis siin teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm, nt lauses *Mõned inimesed teenivad palju ja kulutavad kõik kohe ära*.
- kui esimene osalause on kõrvallause ja teine osalause on pealause ja lause ise algab sidendiga. Nt lauses *Kuigi ma veedan Tartus hästi palju aega, sõidan siiski paar korda kuus Tallinna/Tallinnasse* oli üllatavalt palju tehtud vigu lause esimeses osas, kus oli verbi asukoht jäetud muutmata. Kindlasti on vene emakeele kõnelejatele selge lausestruktuur, et alusele järgneb öeldis *ma (alus) veedan (öeldis)*, aga testilauses selle reegli täitmiseks võis takistuseks olla sidend *kuigi*. Eriti palju vigu esines lause teises pooles, milles peab verb olema kohe osalause

alguses. See koht tundus paljudele informantidele loomulikuna ja veana parandati sõna *Tallinna*, muutes seda *Tallinnasse*.

Samuti tekitas raskust *nud-* või *tud-*partitsiip. Kui *nud-* või *tud-*partitsiip on omadus-sõnaline täiend, siis peab see olema vahetult nimisõna ees, mida paljud ei märganud lauses *Esimene Tallinnas toimunud laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt selle jaoks ehitatud laval*.

Muude süntaksivigadega laused (täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, öeldistäide):

1. Väljaspool keelekeskkonda puudub võimalust keelt aktiivselt kasutada.

Väljaspool keelekeskkonda puudub **võimalus** keelt aktiivselt kasutada.

Selles lauses nõuab *puuduma*-verb täisalust ehk nimetavas käändes alust. *Puuduma* on küll sisult eitav, aga vormilt jaatav, seega eituse mõju aluse kasutamisele siin puudub.

- K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

-
- K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 2)

valed:

Väljaspool keelekeskkonnast puudub võimalust aktiivselt keelt kasutada.

muud vead:

Võimalus kasutada keelt aktiivselt puudub keelekeskkonna väljaspool. (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud üks viga, mis tekkis sõnajärje muutmisest: keelekeskkonnast väljaspool – kui laiend on sõna *väljaspool* ees, peab laiend olema seestütlevas käändes: millest väljaspool).

muud vead:

Väljaspool keelekeskkonda puudub võimalus keelt aktiivselt kasutada. (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud vormiviga.)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8; b) vale: 2 (jäetud vastamata: 1)

valed:

Väljaspoolt keelekeskkonda puudub võimalust keelt aktiivselt kasutada.

muud vead:

Väljaspoolt keelekeskkonda võimalus keelt aktiivselt kasutada puudub. (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud vormiviga, peab olema *väljaspool keelekeskkonda (mida?)* või *keelekeskkonnast väljaspool (millest väljaspool?)*.) Selles lauses on ka ebatavaline sõnajärg, kuna verb on paigutatud lause lõppu. Seda, et verb on lause lõpus, ei saa pidada veaks, kuna eitavas lauses võib verb olla ka lause lõpus (EKK 2006: SÜ 95).

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

2. On filmid, mida võiksin kas või kümme korda vaadata.

On filme, mida võiksin kas või kümme korda vaadata.

Selles lauses vajas parandamist samuti täis- ja osaaluse kasutamise viga. See on olemasolulause, milles puudub konkreetset kohta või aega näitav määrus, selles väljendatakse millegi olemasolu üleüldse, mitte mingis konkreetses kohas. Sellisel juhul kasutatakse osaalust. (Metslang jt 2003: 120)

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 7; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 2)

valed:

On filmid, mida võiksin kas, või kümme korda vaadata.

On filmid, mida võiksin kümme korda vaadata.

On filmid, mida võiksin kasvõi kümme korda vaadata.

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 5)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 5; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 3)

valed:

On filmid, mida oleks võinud kas või kümme korda vaadata.

On filmid, mida võiksin kas või kümme korda vaadata.

➤ K1 eesti

a) õige: 12; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 3)

3. Pruudi ja peigmehe probleemid ei olnud eriti tõsiseid ning need suudeti enne pulmi lahendada.

Pruudi ja peigmehe probleemid ei olnud eriti **tõsised** ning need suudeti enne pulmi lahendada.

„**Öeldistäide** on verbist *olema* sõltuv käändsõna(fraas) nimetavas või osastavas käändes, mis näitab, kes, mis või missugune on alusega tähistatu“ (EKK 2007: SÜ 8). Selles lauses vajab parandamist öeldistäite kasutamisel tehtud viga. Eesti keeles ei ole regulaarset täis- ja osaöeldistäite vaheldumist ning omadussõna ei saa üldse osaöeldistäitena ehk osastavas käändes öeldistäitena esineda (erinevalt näiteks soome keelest, kus see on tavaline). Verbi eitav vorm öeldistäite käännet ei mõjuta.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 7; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 5)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 2)

valed:

Pruudi ja peigmehe probleemid ei olnud eriti tõsiseid ning need (neid) suudeti enne pulmi lahendada.

Pruudi ja peigmehe probleemid ei olnud eriti tõsiseid ning need suudeti lahendada enne pulmist.

muud vead:

Pruudi ja peigmehe probleemid polnud eriti tõsised ning neid suudeti enne pulma lahendada . (Ootuspärane parandus on tehtud. Juurde on tehtud sihitiseviga, siin peab olema täissihitis need, aga informant on parandanud osasihitiseks neid.)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1 (jäetud vastamata: 1)

➤ K1 eesti

a) õige: 8; b) vale: 7 (jäetud vastamata: 6) c) muu: 1

valed:

Probleemid pruudi ja peigmehe vahel ei olnud eriti tõsiseid ning need suudeti enne pulmi lahendada.

muu lahendus:

Pruudi ja peigmehe omavahelised probleemid suudeti enne pulmi ära lahendada.

Selles lauses oli algses lauses osastavas öeldistäide ehk osaöeldistäide, mis kuulus eitava *olema*-verbi juurde. Vastustest on näha, et üsna paljud jätsid vea parandamata, võimalik, et mõned õppijad üldistavad reeglit, et kui lauses on eitav verb, peab selles lauses olema mingi lauseliige osastavas käändes. See kehtib sihitise puhul ja osaliselt aluse puhul, aga mitte öeldistäite puhul. Kuna neljandal (K1 eesti) informandirühmal esines samuti palju vigu, võib eeldada, et tegemist on ka tähelepanematuse veaga.

4. Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves.

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille **kasutamine** tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves.

Selles lauses vajas parandamist täis- ja osasihitise kasutamise viga. Lauses peab olema täissihitis nominatiivis, sest täissihitis laiendab *da*-infinitiivi, mis on ise lauses aluse funktsioonis.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 6; b) vale: 6 (jäetud vastamata: 3)

valed:

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, et selle kasutamist tuleb juba lapsepõlves selgeks õppida.

Arvuti on muutunud selliseks, et selle kasutamist tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb lapsepõlvest juba selgeks õppida.

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 1; b) vale: 8 (jäetud vastamata: 4)

valed:

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb juba lapsepõlves selgeks õppida.

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb õppida juba lapsepõlves selgeks.

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamise tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves (2).

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 2; b) vale: 8 (jäetud vastamata: 4)

valed:

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb juba lapsepõlvest selgeks õppida.

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb õppida juba lapsepõlvest.

Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb õppida selgeks juba lapsepõlves.

Arvutioskus on muutunud tänasel päeval nii oluliseks, et selle kasutamist tuleb hakata õppima juba lapsepõlvest saadik.

➤ K1 eesti

a) õige: 11; b) vale: 3; c) muu: 1

valed:

Arvuti kasutamise tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves.

muu lahendus:

Arvutiõpet tuleb alustada juba varases eas, kuna arvutikasutamise oskus on tänapäeval vajalik.

Tabel 3. Muude süntaksivigadega laused (täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, öeldistäide)

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 32 (67%) vale: 16 (33%) muu: 0	õige: 17 (47%) vale: 6 (53%) muu: 0	õige: 24 (65%) vale: 16 (35%) muu: 0	õige: 46 (77%) vale: 13 (22%) muu: 1 (1%)

Tabelist 3 võib järeldada, et täis- ja osasihitise ning täis- ja osaaluse vigu lauses märkavad informandirühmad sama palju kui sõnajärjevigu. Esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja kolmanda (K1 vene, vene kool) informandirühma vastused on jällegi protsentides enam-vähem samad ning protsendijaotuses nad ei ole neljandast (K1 eesti) võrdlusrühmast kaugel. Statistika näitab, et teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm on jällegi üsna nõrk ning harjutusega said hakkama umbes pooled

rühmast. Täiesti õigeid lauseid samas informandirühmas oli vähe, nt võis testi sooritaja parandada öeldistäitevea, aga juurde teha muu vea, nt vormimoodustuses või sihitises. Testis võis esineda ka tähelepanuvigu, näiteks neljandast ehk (K1 eesti) informandirühmast jätsid kuus testi sooritajat ühes ja samas lauses (nr 3) vea parandamata.

Kokkuvõtlik analüüs

Vastavalt Håkan Ringbomile (2007) põhinevad keeltevaheline tunnetatud sarnasus ja erinevus õppija arusaamadel. Nii tunnetasid paljud käesoleva uurimuse vene emakeelega informantidest, et eesti keele sõnajärg on sarnane vene keele sõnajärgjega, kus V2-reeglit ei ole, ning sellest oletusest lähtuvalt ei teinud eestikeelsetes lausetes sõnajärgeparandusi. See tähendab seda, et vene keele mõju on selline, et nendele testi sooritajatele, kes ei pannud tegusõna teisele kohale, tundus testilause lausestruktuur loomulikuna ja nad peavad vene emakeele sõnajärge eesti keele puhul sobivaks. Selliseid vigu oli kõige rohkem.

Kui võrrelda informandirühmade tulemusi muude süntaksivigadega lausete protsendijaotuses, siis on nad samad kui sõnajärje puhul. Üllatav on see, et sõnajärje põhimõtted on omandatud veidi paremini kui muud süntaksiteemad. Iga rühm oskas leida sõnajärje vigu 10% võrra paremini kui muid süntaksivigu.

Huvitav on tähele panna, et vene emakeele kõnelejatel, kes õppisid eesti koolis 1.–12. klassis ja neil, kes õppisid ainult vene koolis, on vastused protsentides võrdsed. R. Ellis (2004) väidab, et vanus ei mõjuta õppija tulemusi, vaid pigem mõjutab see õppijate võimeid, kalduvusi, tunnetusi ja tegevusi (Ellis 2004: 529). Siit võibki järeldada, et selleks, et omandada sõnajärje ja süntaksi põhimõtteid, ei pea alates esimesest klassist eesti koolis õppima, vaid neid saab omandada ka hiljem. Vastavalt R. Ellise (2004) uurimuses välja toodud kategooriatele, mis mõjutavad õppija tulemusi, on magistritöö autori arvates kolmandas (K1 vene, vene kool) informandirühmas selliseid informante, kellel on võimed ehk keelevõimekus (nt üks informant valdab viit keelt) ja kalduvus ehk motivatsioon (nt mõned informandid on õppinud eesti keele õpetajaks) vallata keelt kõrgel tasemel, mis mõjutab ka statistika andmeid.

4.3. Testi II osa (rektsioon, täis- ja osasihitis ning täis- ja osaalus)

Testi teine osa koosnes harjutusest, kus oli vaja panna sulgudes olevaid sõnu õigesse vormi, kokku oli harjutuses 26 lünka. Harjutusega kontrolliti rektsiooni, täis- ja osasihitise ning täis- ja osaaluse kasutamist. Harjutuse rektsiooniosa sisaldas neli lauset nimisõnarektsioonist, üheksa lauset verbirektsioonist ja kolm lauset omadussõnarektsioonist. Testis, mida sooritasid informandid, olid laused grammatikateemadena segamini antud, see selleks, et nad ei tunneks koheselt teemat ära ega mõtleks vastavalt teemale, vaid täidaksid testi grammatikateemadele tähelepanu pööramata.

Rektsiooniga on tegu siis, kui põhja leksikaalne tähendus ja leksikaalne kuju määrab laiendi vormi. Põhja leksikaalsest tähendusest ja kujust võib oleneda käändsõna kääne nt *kohanes linnaeluga, kirjutas alla lepingule* või see, missugune kaassõna käändsõnaga seostub, nt *uhke poja peale, aga halastamatu poja vastu*; verbi käändeline vorm, nt *tahab laulda, aga hakkab laulma*, ning lauselise moodustaja sidesõna, nt *Noored räägivad, et elu on ilus*. (EKK 2007: SÜ 3; EKS 2017: 66)

Huno Rätsepa (1978) järgi saab rektsiooni alaliigitada sõnaklassi kuulumise järgi, sõltuvalt sellest, missugusesse sõnaklassi kuulub põhisõna. Eesti keele lausetes esinevaid rektsioonivahekordi on võimalik jagada neljaks alaliigiks. Need on järgmised: **verbirektsioon** (põhisõnaks on verb, olgu see finiiitne või infiniitne), **substantiivi-rektsioon** (põhisõnaks on substantiiv), **adjektiivirektsioon** (põhisõna on adjektiiv), **adverbirektsioon** (põhisõnaks on adverb). (Rätsep 1978: 64–65)

Järgnevalt esitatakse eraldi kõik grammatikateemad (1. rektsioon, 2. täis- ja osasihitis, 3. täis- ja osaalus) ja vastavalt teemale testis olevad laused. Iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased vastused on esitatud rasvases kirjas), seejärel informandirühmade kaupa iga rühma õiged, valed ja kui neid esines, siis muud vastused. Valede vastuste juurde kuuluvad ka need, mis olid jäetud vastamata (kui lünka ei olnud midagi kirjutatud). Vastamata jäetud juhtumid on sisuliselt valed vastused ja neid ei saa lugeda õigeks, sest võib arvata, et vastaja ei teadnud õiget vastust. Muu lahenduse alla kuuluvad need laused, kus testi sooritaja oli kasutanud mingisugust muud

lahendust, nt muutis täiesti fraasi, kasutas ainsuse korral mitmust või vastupidi (v.a täis- ja osaaluse laused). Selliste vastuste järgi ei saa otsustada, kas informant teab antud grammatikateema kasutamise põhimõtteid, mida konkreetse lausega kontrollida taheti. Kui informant oli teinud vormimoodustuse vea, aga nõutav grammatikateema (rektsioon, täis- ja osasihitis või täis- ja osaalus) on valitud õige, siis see tuuakse eraldi välja sama lause muude vigade all, aga seda ei ole loetud valeks, sest harjutuse eesmärk on kontrollida kindla grammatikateema tundmist. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis on sellesama vigase sõna järel antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea.

1. Rektsioon

1. Eesti on rikas (järved) _____ .

Eesti on rikas **järvede poolest**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 8; b) vale: 4

valed: *järved, järvede, järvedes, järvedega*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 2; b) vale: 7

valed: *järvedega (3), järvetesse, järvede peale, järvedes, järvega*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3 (jäetud vastamata: 1)

valed: *järvedega, järvetele*

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 1

valed: *järvestik*

2. Ma pidasin sind (keegi teine) _____ .

Ma pidasin sind **kellekski teiseks**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *kellegi teisena*

muud vead: *kellegiks teiseks* (rektsioon on õige, aga tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7; b) vale: 2 (jäetud vastamata: 1)

valed: *kellelgiga teisega*

muud vead: *keegi teiseks, kellegiks teiseks, kellegi teiseks (2), kedagi teiseks* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

muud vead: *kellegiks teiseks, kellegi teiseks (3)* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

muud vead: *kellegi teiseks* (rektsioon on õige, on tehtud vormimoodustuse viga)

Rektsiooni *pidama* + *kelleks* puhul kasutas üks esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informandirühma vastaja olevat käänat *kellegi teisena*. Siin on märgata vene emakeele mõju. Kuna vene keele vastav käänne *принимать кого-что? за кого-что?* (instrumentaal) ehk eesti *kellena? millena?* võib eesti keeles saada vasteks nii saava kui ka oleva, võib õppijatel olla keeruline eesti keeles valida, kumb neist kahest käändest mingis situatsioonis vasteks sobib. See on tegelikult madalama eesti keele oskusega õppijate tüüpiline viga, siin on näha, et eesti koolis käinud informantidel seda peaaegu ei esine, ainult ühel. Kolmas (K1 vene, vene kool) informandirühm kasutas sõna *keegi*

käänamisel rohkesti partitiivi. Üks informant kasutas õiget rektiooni, aga sõna *keegi* käänamisel tegi vormimoodustuse vea *kellegiks teiseks*. Teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm käänas sõna *keegi* nimetavas *keegi teiseks*, omastavas *kellegi teiseks* osastavas *kedagi teiseks* ja alaleütlevas käändes *kellelgiga teisega*. Omastavas *kellegi teiseks* kirjutas ka üks eesti emakeele kõneleja, see kellel esineb pikemat aega vene keele mõju. On märgata, et raskust tekitab asesõna *keegi*, mida käänati väga erinevalt ja kus on oluline jälgida *-gi* ja *-ki* õigekirja. Esineb ka muid kolmanda (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühma kummalisi vormimoodustuse vigu nt *kellelgiga*, mille all informant eeldatavasti mõtles *kellegagi*.

3. Mul on (inimesed) _____ hea mälu.

Mul on (inimesed) **inimeste peale** hea mälu.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 3; b) vale: 9

valed: *inimestele* (6), *inimeste osas hea mälu*, *inimesed*, *inimeste suhtes*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 2; b) vale: 8 (jätud vastamata: 1)

valed: *inimestele* (3), *inimeste*, *inimestest*, *inimese peal*, *inimesena*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 5; b) vale: 5 (jätud vastamata: 1)

valed: *inimestele* (3), *inimese*

➤ K1 eesti

a) õige: 9; b) vale: 6

valed: *inimestele* (3), *inimestest*, *inimesena*, *inimeste osas*

Selle nimisõnarektsiooni *hea mälu* + *kelle/mille peale* puhul kasutati rohkesti alaleütlevat käänat. Üle poole vene emakeelega informantidest vastasid *hea mälu inimestele*, mis võib olla ka tingitud vene keele mõjust, kuna vene keeles kasutatakse sarnast struktuuri *хорошая память на что?* (akusatiiv). Vastustest on näha, et viis eesti keelt emakeelena kõnelejat kasutasid sama vormi. Huvitav on märkida, et venelased pakkusid samas vastuses ka *osas-* ja *suhtes-* postpositsioone, eestlased aga mitte ühtegi. Võimalik, et need vene emakeele kõnelejad teavad, et eesti keeles kasutatakse seda rektsiooni mingisuguse postpositsiooniga, aga ei olnud kindlad, missugusega.

4. Mari unustas oma kindad (takso) _____ .

Mari unustas oma kindad **taksosse**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümna.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: *taksos* (3)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 6; b) vale: 4 (jäetud vastamata: 1)

valed: *taksos* (3)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

5. Poisil polnud usku oma (võimed) _____.

Poisil polnud usku oma **võimettesse**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *võimeid*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 8; b) vale: 1

valed: *võimendid*

muud vead: *võimedesse (2)* (rektsioon on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *võimetele*

muud vead: *võimedesse (2)* (rektsioon on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

6. Sportlane rõõmustas (hea tulemus) _____.

Sportlane rõõmustas **hea tulemuse üle**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3

valed: *headele tulemustele, heale tulemusele, hea tulemusele*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 3; b) vale: 6

valed: *hea tulemusest, heale tulemusele (2), headest tulemustest, hea tulemusele, hea tulemusega*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3

valed: *hea tulemusega (2), hea tulemuse pärast*

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 2

valed: *hea tulemuse üle (head tulemust), hea tulemuse tõttu*

Rektsiooni *rõõmustama* + *mille üle* puhul kasutasid esimene (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm rohkesti alaleütlevat käänat *rõõmustama heale tulemusele*. See on seotud vene keele mõjuga, kuna vene keeles on rektsioon *радоваться/обрадоваться кому-чему?* (daativ) ehk eesti *kellele? millele?* Kolmandast (K1 vene, vene kool) informandirühmast kasutas kaks informanti kaasaütlevat käänat *hea tulemusega* ja eesti keelt emakeelena kõnelejad kasutasid *tõttu*- postpositsiooni.

7. Vanaisa värvis oma maja aknaraamid (valge) _____.

Vanaisa värvis oma maja aknaraamid **valgeks**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 9; b) vale: 0

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

8. Me hakkame oma (sõbrad) _____ puudust tundma.

Me hakkame oma **sõpradest** puudust tundma.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: sõprade (3)

muud vead: *sõbradest* (2) (rektsioon on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

9. Ma ei tüdine kunagi (lugemine) _____.

Ma ei tüdine kunagi **lugemisest**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 0; c) muu: 1

muu lahendus: *lugemast*³

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 8; b) vale: 1

valed: *lugemist*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

---

³ Seda vastust on arvestatud muu lahendusena, kuna *mast*-vorm on *tiudinema*-verbi rektsioon. Ülesandes oli sulgudes antud *mine*-lõpuline teonimi, millest seestülev kääne on *lugemisest*. Informant moodustas sõna verbi *ma*-infinitiivi vormist.

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

10. Kas saad õhtul korra (mina) _____ läbi astuda?

Kas saad õhtul korra **minu juurest/poolt** läbi astuda?

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *minust läbi*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 3; b) vale: 6

valed: *minust läbi, minu juures, minult läbi, mida läbi, minust läbi, mind ? läbi*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3

valed: *minust läbi, minult, minust*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Igas vene emakeele kõnelejate informandirühmas on üks informant, kes reksioonis *läbi astuma* + *kelle juurest/kelle poolt* vastas *minust läbi*. Esimesest rühmast (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) vastas nii Soomes elav informant, teisest rühmast (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) noor informant, kes alles lõpetas gümnaasiumi ja kolmandast rühmast (K1 vene, vene kool) see, kes valdab viit keelt. Siin on näha, et informandid teavad, et *läbi astuma* reksioon on *kust: astun läbi poest, kohvikust jne*. Kui verbi laiend tähistab inimest, vormistatakse laiend aga *juurest*-postpositsiooni abil: *läbi astuma* + *kelle juurest*. Üllatav on see, et vene keeles on ka selle verbi laiend erinevas vormis, kui tegemist on kohaga või inimesega (*заходить к кому, куда*), ilmselt informandid ei too

emakeelega paralleele, kuigi siinsel juhul oleks keeltevaheliste sarnasuste tunnetamisest abi olnud. Teises rühmas (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) oli sagedane asesõna *mina* käänamine muudes käänetes *minust läbi, minult läbi, mida läbi ja mind läbi*.

11. Tundsin suurt isu (šokolaad) _____.

Tundsin suurt isu **šokolaadi järele**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 8; b) vale: 4

valed: *šokolaadi üle, šokolaadi järgi, šokoladi, šokolaadile*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 2; b) vale: 6 c) muu: 1

valed: *šokolaadi vastu (2), šokolaadist, šokolaadist, šokolaadi, sokolaadiks*

muu lahendus: *Tundsin suurt šokolaadi isu.*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 6; b) vale: 4

valed: *šokolaadi vastu (2), šokolaadi peale, šokolaadi järgi*

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 1 c) muu: 1

valed: *šokolaadi järgi*

muu lahendus: *Tundsin suurt šokolaadi isu.*

Rektsiooni *isu tundma + mille järele* puhul kasutasid esimene (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm rohkesti *vastu- ja järgi*-postpositsiooni. Üks eesti keelt emakeelena kõneleja kasutas samuti *järgi*-postpositsiooni, mis on kõnekeelne kasutus. Üks esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) rühma informant kirjutas *šokolaadile* ja üks kolmanda (K1 vene, vene kool)

rühma informant *šokolaadi peale*. Siin on märgata emakeele mõju. Vene keeles võib öelda *annemum na čmo?* (akusatiiv) ehk eesti keeles oleks see alaleütlev *isu millele?* või *mille peale?*. Mõned informandid kasutasid muud lahendust, kirjutades *Tundsin suurt šokolaadi isu*.

12. Köögivilja ostan ma tavaliselt (turg) _____.

Köögivilja ostan ma tavaliselt **turult**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *turul*

➤ K1 vene, eesti kool ainult güm.

a) õige: 5; b) vale: 4

valed: *turul (4)*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *turul*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

13. See autojuht järgib alati (kõik liiklusreeglid) _____, see tähendab, et ta peab (kõik reeglid) _____ kohusetundlikult kinni.

See autojuht järgib alati **kõiki liiklusreegleid**, see tähendab, et ta peab **kõikidest/kõigist reeglitest/reegleist** kohusetundlikult kinni.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11/11; b) vale: 1/1 (jätud vastamata: 1/1)

muud vead: *kõikki liiklusreegleid; kõikidest reeglitest* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7/6; b) vale: 3/4 (jäetud vastamata: 1/1)

valed: *kõike liiklusreeglidele, kõik liiklusreeglid; kõikidesse reeglitesse, kõikides reeglites, kõik reegleid*

muud vead: *kõike liiklusreegleid, kõiki liiklusreegle* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9/9; b) vale: 0/1

valed: *kõik reeglitest*

➤ K1 eesti

a) õige: 15/15; b) vale: 0/0

Teises (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühmas on märgata tugevat vene emakeele mõju. Eesti rektsioon on *järgima + mida?* vene rektsioon on *следовать чему?* (daativ) ehk eesti *millele?* (alaleütlev). Informant kasutas alaleütlevat käänat *järgib kõike liiklusreeglidele*.

Eesti rektsiooni *kinni pidama + millest?* (seestütlev) vene vaste on *соблюдать что?* (akusatiiv) ehk eesti *mida?*. Informant kasutas vene akusatiivi *kinni pidama kõik liiklusreeglid*.

14. (Peeter) _____ puudub vastutustunne. Ta puudus eile (koosolek) _____.

Petрил puudub vastutustunne. Ta puudus eile **koosolekult**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12/10; b) vale: 0/2

valed: *koosolekul* (2)

muud vead: *koosolekust* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud sise- ja väliskohakäände valiku viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 9/4; b) vale: 0/5 (jäetud vastamata: 1)

valed: *koosolekul* (4)

muud vead: *koosolekust* (rektsioon on õige, aga juurde on tehtud sise- ja väliskohakäände valiku viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9/4; b) vale: 1/6

valed: *Peeteril*, *koosolekul* (5), *koosoleku*

➤ K1 eesti

a) õige: 15/15; b) vale: 0/0

Igas vene emakeele kõnelejate informandirühmas oli eksitud kohakäände kasutuses sõnas *koosolekul*. Eesti keeles on rektsioon *puuduma + kust?* Vene keeles aga *omcym-ctвовать где?, на чем?, в чем?* (prepositsioon + prepositsionaal) ehk eesti *kus?* (lokatiiv). Võimalik, et siin on vene rektsiooni mõju. Ka Ingrid Kralli (2008) uurimusest selgub, et kohakäänete puhul on vene emakeele üliõpilaste suurem osa vigadest seotud koha väljendamisega. Autor seletab, et raskus on selles, et eesti ja vene keeles on sise- ja väliskohakäänete tähenduste edastamiseks erinevaid võimalusi, nt eesti *tunnis* on vene *tunnil* (*на уроке*). (Krall 2008: 159)

15. Mõned õpilased tunnevad, justkui oleks neil õigus (head hinded) _____ , pingutagu nad selle heaks või mitte.

Mõned õpilased tunnevad, justkui oleks neil õigus **headele hinnetele**, pingutagu nad selle heaks või mitte.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3

valed: *heaks hindeks, headeks hinneteks, headeks hindedeks*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 3; b) vale: 6 (jäetud vastamata: 2)

valed: *head hinded, heades hinnetes, head hinnad, headeks hinneteks*

muud vead: *headele hindede* (rektsioon on õige, aga tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *headeks hinneteks*

muud vead: *headele hindede* (rektsioon on õige, aga tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 1; c) muu: 1

valed: *headeks hinneteks*

muu lahendus: *saada häid hindeid*

Üllatav on, et rektsioonis *õigus + millele – headele hinnetele* esines igas informandirühmas (sh eesti võrdlusrühmal) rohkesti saava käände kasutust. Vaatamata sellele, et vene keeles on rektsioon sama: *право + на что?* (akusatiiv), eesti *millele?* (alaleütlev), võib magistritöö autori arvates saava käände kasutus olla tingitud sellest, et antud struktuur on vene emakeele kõnelejatele võõras või vähekasutatav. Seega vastuseid kirjutati sagedamini kasutatava struktuuri analoogial, nt *mul on midagi olemas millegi jaoks* (*mul on õppimiseks aega*). Kõige rohkem esines vigu teisel informandirühmal (K1 vene, eesti kool ainult gümn.). Peale saava käände *headeks hinneteks* kasutati ka muid käandeid: *head hinded, headele hindede, heades hinnetes, head hinnad*. Siin on märgata, et mõned testi sooritajad ajavad segamini sõna *hinne*: *hinde*: *hinnet* ja *hind*: *hinna*: *hinda*. Vaatamata sellele, et kolmandas (K1 vene, vene kool) informandirühmas

vastasid peaaegu kõik õigesti, esines neil samuti segadus kahe sõna vahel: *heade hindede*, *hindade*.

16. Paljud inimesed on (piimatooted) _____ allergilised.

Paljud inimesed on **piimatoodete suhtes/vastu** allergilised.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 2; b) vale: 10

valed: *piimatoodetele* (10), *piimatoodete* (2)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 3; b) vale: 6

valed: *piimatoodetele* (3), *piimatoodete*, *piimatoodetesse*, *piimatoodetest*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 5; b) vale: 5

valed: *piimatoodetele* (5)

➤ K1 eesti

a) õige: 7; b) vale: 8

valed: *piimatoodetele* (8)

Tabel 4. **Rektsioon**

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õiged: 177 (82%) valed: 40 (18%) muu: 0	õiged: 90 (58,5%) valed: 62 (40%) muu: 1 (0,5%)	õiged: 148 (80%) valed: 37 (20%) muu: 0	õiged: 249 (92%) valed: 18 (6,5%) muu: 2 (1%)

Tabelist 4 selgub, et kõige rohkem rektsioonivigu tegi teine informandirühm (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) – 40%. Esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja kolmanda

(K1 vene, vene kool) informandirühma vastused on jällegi protsentides enam-vähem samad.

Kõige rohkem esines vigu omadussõnarektsioonis *allergiline + mille suhtes/vastu*. Esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja kolmanda (K1 vene, vene kool) informandirühma kõige sagedasem vastus oli *piimatoodetele*, aga ka umbes pooled eesti emakeelega rühmas kirjutasid sama vormi. Õigekeelsussõnaraamatus (2018) esitatakse selle rektsiooni puhul alaleütleva käände kastutus ebasoovitavana, mistõttu ei ole seda ka siinses töös õigeks loetud, kuigi suur osa eesti informantidest seda tarvitab. Teine informandirühm (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) pakkus peale alaleütleva käände ka muid variante nagu *piimatootele*, *piimatoodete*, *piimatoodetesse*, *piimatoodetest*.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et esimene (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja kolmas (K1 vene, vene kool) informandirühm oskab kasutada rektsiooni enam-vähem samapalju. Kui võrrelda neljanda (K1 eesti) informandirühmaga, siis rektsioon ei tekita eesti keelt emakeelena kõnelejatele raskust, mõned vead on teinud need informandid, kellel endal on vene keele mõju. Teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm on rektsioonis üsna nõrk, ainult pooled oskasid õigesti vastata, aga ka neil esines hulganisti vormimoodustuse vigu. Kui esimesel ja kolmandal rühmal olid üsna sarnased vead, siis teisel rühmal oli palju üksteisest erinevaid vastuseid. Rektsioonitestist ilmneb, et paljud vead on tingitud vene emakeele mõjust.

2. Täis- ja osasihitise kasutus

Varasemad uurimused on näidanud, et täis- ja osasihitse kasutamine tekitab vene emakeele kõnelejatele raskust, mille üheks põhjuseks on tugev emakeele mõju. Järgmise ülesandega kontrollitakse informantide täis- ja osasihitise kasutamise oskust.

Sihitis on nimisõna(fraas) partiivis, genitiivis või nominatiivis ja väljendab olendit, eset või nähtust, kellele või millele tegevus on suunatud. Sihitis jagueb täis- ja osasihitiseks. **Täissihitis** on nimetavas või ainsuse omastavas käändes, **osasihitis** on osastavas käändes. (ÕK 2001: 168–169) Erinevalt vene keelest on eesti keele sihitise erijooneks see, et sellel pole ühte spetsiaalset sihitisekäänet ehk akusatiivi. Sihitise

käändevariandi valik sõltub lause ja objekti vormist (jaatav – eitav, kõneviis, tegumood, ainsus – mitmus), nimisõna tähenduse kvantitatiivsest piiritletusest ja lause aspektist. (Metslang jt 2003: 126–127) Vene ja eesti objektikäände vormilised erinevused on hästi välja toodud käsiraamatus „Keelehärm“: „Eesti grammatika esitab objekti käänatena nominatiivi, genitiivi ja partitiivi, vene grammatika akusatiivi ja genitiivi. Siiski võib ka vene objekti vormistuses näha mõningaid toetavaid ja mõningaid eksitavaid analoogiaid eesti objekti vormivaheldusega. Eitus tingib eesti keeles partitiivi, vene keeles sageli genitiivi. Vene akusatiivil on muudest käänetest erinev vorm ainult osal naissoo käänamistüüpi sõnadel ainsuses. Ülejäänud juhtudel langeb akusatiiv kokku genitiivi või nominatiiviga. Käändevalikut suunavad asjaolud eesti ja vene keeles aga on täiesti erinevad: eesti keeles objektnoomeni piiritletus, tegevuse aspekt, verbi ja objektnoomeni arv, vene keeles objektnoomeni sugu, elusus, käänamistüüp ja arv“ (Metslang jt 2003: 129).

1. Pood on küll väike, kuid seal müüakse (kõik vajalikud asjad) _____ .

Pood on küll väike, kuid seal müüakse **kõiki vajalikke asju**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *kõik vajalikud asjad*

muud vead: *kõiki vajalikki asju, kõiki vajalike asju, kõikke vajalikke asju* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 9; b) vale: 0

muud vead: *kõiki vajaliku asju, kõik vajaliku asju, kõikke vajaliku asju* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

muud vead: *kõiki vajalike asju (6)* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 1; c) muu: 1

valed: *kõik vajalikud asjad*

muu lahendus: *kõike vajalikku*

Selles lauses peab olema osasihitis, sest tegevus on lõpetamata. On näha, et vene emakeelega informantidele ei tekitanud see lause raskust, pigem osutus keeruliseks sõna *vajalik* õigesti käänamine.

2. Väike tüdruk tahtis, et ema ostaks talle (uus moodne mänguasi) _____ .

Väike tüdruk tahtis, et ema ostaks talle **uue moodsa mänguasja**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10; b) vale: 2

valed: *uut moodsat mänguasja (2)*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: *uut moodsat mänguasja (2), uusi moodsaid mänguasju*

muud vead: *uue moodse mänguasju (2), moodse* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3

valed: *uut moodsat mänguasja (2), uut moodsa mänguasja*

muud vead: *uues moodsa mänguasju* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema täissihitis, sest tegevus on lõpetatud ja objekt on terviklik. Siin on näha, et mõned vene emakeele kõnelejad kasutavad osasihitist täissihitise asemel, võimalik, et eeldatakse, et sõnaga *ostma* kasutatakse osastavat käännet.

3. Kui Peeter välismaale kolis, unustas ta oma (vanad sõbrad) _____.

Kui Peeter välismaale kolis, unustas ta oma **vanad sõbrad**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 7; b) vale: 5 (jätud vastamata: 1)

valed: *vanu sõpru* (4)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 2; b) vale: 8 (jätud vastamata: 1)

valed: *vanu sõpru* (5), *vendi sõpru*, *vanu sõpraid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 2; b) vale: 8

valed: *vanu sõpru* (8)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema täissihitis, sest tegevus on lõpetatud ja objekt on piiritletud. Siin on samuti näha, et vene emakeele kõnelejad kasutavad rohkesti osasihitist täissihitise asemel.

4. Tüdruku unistuseks on (prantsuse keel) _____ ära õppida.

Tüdruku unistuseks on **prantsuse keel** ära õppida.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *prantsuse keelt*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 3; b) vale: 6

valed: *prantsuse keelt (2), prantsus keelt, prantsuse keele, prantsuse keelt, prantuse keele*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 2; b) vale: 8

valed: *prantsuse keelt (6), prantsuse keele (2)*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema täissihitis, kuna tegevus on resultatiivne ning objekt terviklik. Täissihitis on siin nominatiivis, sest sihitis laiendab aluse funktsioonis *da*-tegevusnime. On näha, et esimesel (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informandirühmal on ainult üks viga, muud vene emakeele kõnelejad kasutasid rohkesti osasihitist.

5. Mari unustas oma (kindad)_____ taksosse.

Mari unustas oma **kindad** taksosse.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7; b) vale: 2

valed: *kindaid* (2)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 6; b) vale: 4

valed: *kindaid* (4)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema täissihitis, sest tegevus on lõpetatud ning objekt on terviklik, mitmuslik täissihitis on nominatiivis. Siin on näha, et kõige rohkem tegi vigu teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) ja kolmas (K1 vene, vene kool) informandirühm.

6. Jüri tegi Marile (abieluettepanek) _____, lootes, et Mari (see) _____ vastu võtab.

Jüri tegi Marile **abieluettepaneku**, lootes, et Mari **selle** vastu võtab.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12/12; b) vale: 0

muud vead: *abieluettepanekku* (sihitis on õige, aga juurde on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7/4; b) vale: 2/5

valed: *abieluettepanekut* (2), *seda* (5)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9/7; b) vale: 1/3

valed: *abieluettepanekut*, *seda* (3)

➤ K1 eesti

a) õige:15/15; b) vale: 0/0

Selles lauses peab olema täissihitis, sest lause esimeses pooles on tegevus lõpetatud ja teises pooles saab olema tulemuslik, mõlemad objektid on terviklikud. Siin on näha, et kõige rohkem esines vigu lause teises pooles ning taas teisel (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) ja kolmandal (K1 vene, vene kool) informandirühmal.

7. Oleksin hea meelega (see film) _____ vaadanud, kuid ei saanud, sest televiisor oli rikkis.

Oleksin hea meelega **seda filmi** vaadanud, kuid ei saanud, sest televiisor oli rikkis.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: *selle filmi (3)*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *selle filmi*

➤ K1 eesti

a) õige:15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema osasihitis, sest tegusõna *vaatama* nõuab osastava käände kasutust. Kõige rohkem valet käänat kasutas siin teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm.

8. Kuidas aidata (laps) _____ , kellel on mure?

Kuidas aidata **last**, kellel on mure?

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 2; c) muu: 1

valed: *lapsele* (2)

muu lahendus: *lapsi*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Selles lauses peab olema osasihitis, sest tegusõna *aitama* nõuab osastava käände kasutust. Teises (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) rühmas on kahel informandil märgata tugevat vene keele mõju. Venekeelne tegusõna *помогать* nõuab alati laiendit daativis (*кому?*) eesti keeles vastab sellele allatiiv (*kellele?*).

Tabel 5. Täis- ja osasihitise kasutus

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õiged: 87 (91%) valed: 9 (9%) muu: 0	õiged: 37 (58%) valed: 26 (41%) muu: 1 (1%)	õiged: 50 (71%) valed: 20 (29%) muu: 0	õiged: 104 (98%) valed: 1 (1%) muu: 1 (1%)

Võrreldes rektsiooniharjutusega on näha, et täis- ja osasihitise põhimõtteid teavad informandid enam-vähem samapalju kui rektsiooni puhul. Erinevuseks võib välja tuua, et esimesel (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informandirühmal on täis- ja osasihitise

õigeid vastuseid märgatavalt rohkem kui kolmandal (K1 vene, vene kool) informandirühmal.

Järgmises tabelis on välja toodud need vead, mis olid tehtud täis- või osasihitise valimisel. Tabel 6 annab ülevaate informantide täis- ja osasihitise eelistamisest. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis tabelis on sellesama vigase sõna järel antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea. 0 tähendab seda, et selles lauses ei olnud informandirühmal ühtegi viga.

Tabel 6. Täis- ja osasihitise kasutamise vead

Õige vastus	K1 vene, eesti kool 1.–12. kl.	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool
Täissihitis			
Täissihitis genitiivis: <i>uue moodsa mänguasja</i>	uut moodsat mänguasja (2)	uut moodsat mänguasja (2), uusi moodsaid mänguasju	uut moodsat mänguasja (2), uut moodsa mänguasja
Täissihitis mitmuse nominatiivis: <i>vanad sõbrad</i>	vanu sõpru (4)	vanu sõpru (4), vendi sõpru, vanu sõpraid	vanu sõpru (8)
Täissihitis ainsuse nominatiivis: <i>prantsuse keel</i>	prantsuse keelt	prantsuse keelt (2), prantsus keelt, prantsuse keelt, prantsuse keele prantsuse keele	prantsuse keelt (6), prantsuse keele (2)
Täissihitis mitmuse nominatiivis: <i>kindad</i>	0	kindaid (2)	kindaid (4)
Täissihitis ainsuse genitiivis: <i>abieluettepaneku</i>	0	abieluettepanekut (2)	abieluettepanekut
Täissihitis ainsuse genitiivis: <i>selle</i>	0	seda (5)	seda (3)

	kokku: 8 vastust, mis moodustab 8% kõigist vastustest	kokku: 28 vastust, mis moodustab 44% kõigist vastustest	kokku: 28 vastust, mis moodustab 40% kõigist vastustest
Osasihitis			
Osasihitis: <i>kõiki vajalikke asju</i>	kõik vajalikud asjad	0	0
Osasihitis: <i>last</i>	0	lapsele (2)	0
Osasihitis: <i>seda filmi</i>	0	selle filmi (3)	selle filmi

Raili Pooli (2007) doktoritöö tulemused näitasid, et vene emakeelega eesti keele kõnelejad kipuvad osasihitist ületarvitama. Neid vigu esineb kindlasti nendel, kes on vene kooli lõpetanud. See on tingitud sellest, et neil on partitiivobjekti kasutamine kõige paremini omandatud ja seega kahtluse korral valib keeleõppija osastavalise sihitise. (Pool 2007: 15–18)

Tabelis 6 on näha sama, et osasihitist kasutatakse täissihitise asemel üsna tihti, kokku ligi 28% vene emakeele kõnelejate vastustest olid sellised, kus osasihitist oli kasutatud täissihitise asemel. Tulemustest on huvitav näha, et täielikult eesti koolis käinud informandid on teinud üsna vähe sihitisevigu, protsendiliselt eelistas see rühm (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) osasihitist täissihitise asemel 8%. Teises (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühmas eelistas osasihitist täissihitise asemel 44% vastajatest ja kolmandas (K1 vene, vene kool) informandirühmas 40%. Siit on hästi näha, et 1.–12. klassini eesti õppekeelega koolis käinud informantidel on sihitisekasutus eesti emakeele kõnelejatega kõige sarnasem. Sellest võib järeldada, eesti keele varasem omandamine aitab sihitisekasutuse sihtkeelepärasele omandamisele kaasa.

Täissihitise eelistamist osasihitise asemel põhjendab I. Krall (2006) sellega, et õppija lähtub mitte emakeele käändevormist, vaid objekti tähendusest. Õppija ei tunneta eesti keele objekti piiritletust ning aspektilisust. (Krall 2006: 159)

3. Täis- ja osaaluse kasutus

Järgmise ülesandega kontrollitakse informantide täis- ja osaaluse kasutamise oskust. Nimetavas käändes alust nimetatakse **täisalus**eks ja osastavas käändes alust **osaaluseks**. Täisalus võib esineda mis tahes tüüpi lauses, osaalus aga ainult olemasolu-, omaja- ja kogejalauses ning lähteseisundit markeerivas tulemuslauses. (EKK 2007: SÜ 35)

1. Peenral kasvab (tulbid ja nartsissid) _____.

Peenral kasvab **tulpe ja nartsisse**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 8; b) vale: 4

valed: *tulbid ja nartsissid, tulp ja nartsiss (3)*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4; b) vale: 5

valed: *tulbid ja nartsissid, tulp ja nartsiss (4)*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8; b) vale: 2

valed: *tulp ja nartsiss (2)*

➤ K1 eesti

a) õige: 7; b) vale: 8

valed: *tulbid ja nartsissid (6), tulp ja nartsiss (2)*

Selles lauses peab olema osaalus, sest alusega väljendatakse ebamäärast hulka, osaaluse vajadusele viitab ka lause öeldisverbi ainsuslik vorm. On näha, et üsna paljud eelistasid selles lauses täisaalust.

2. Kas sul (õed või vennad) _____ on?

Kas sul **õdesid või vendi/vendasid** on?

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10; b) vale: 2 (jäetud vastamata: 1)

valed: *õed või vend*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7; b) vale: 2

valed: *õed või vennad, õde või vend*

muud vead: *õdesi, vennasid* (alus on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *õed või vennad*

muud vead: *õdesi* (alus on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 2

valed: *õed või vennad*

Selles lauses on osaalus, kuna tegemist on küsilausega, kus küsitakse kellegi või millegi olemasolu kellelgi üleüldse. Selles lauses kasutasid informandid rohkesti nominatiivi nii ainsuses kui ka mitmuses nt *õde või vend, õed või vend, õed või venna*. I. Kralli (2008) uurimusest võib leida seletust sellise vormi kasutusele nagu *õdesi*. See on tingitud vale käändetunnuse valikust, milles vene emakeele kõnelejad teevad tihti vigu: mitmuse osastava tunnuse *-sid* asemel kirjutatakse *-si* (Krall 2008: 154).

3. Maril ei ole Jüri vastu (soojad tunded) _____ .

Maril ei ole Jüri vastu **sooje/soojasid tundeid**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

muud vead: *soojaid tundeid (2)*, *sooju tundeid* (alus on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, eesti kool ainult güm.

a) õige: 6; b) vale: 2

valed: *soojad tundeid*, *soojaid tunded*⁴

muud vead: *soojaid tundeid (2)* (alus on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *soojad tundeid*

muud vead: *soojaid tundeid (4)*, *sooju tundeid*, *sooja tundeid* (alus on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 13; b) vale: 2

valed: *soojad tunded (2)*

Selles omajalauses peab olema osaalus, sest alus väljendab piiritlemata hulka ja verb on eitav. Enamus informantidest oskas valida eitava öeldisverbi puhul osaalust, raskust tekitas siin õige vormi moodustamine, vene emakeele kõnelejate väga sagedane vastus oli *soojaid tundeid*.

---

⁴ Need vastused on arvatatud valede hulka, sest fraasis esineb nii nimetavas kui ka osastavas käändes sõna. Seega on raske mõista, millist varianti peab informant tegelikult õigeks.

Tabel 7. Täis- ja osaaluse kasutus

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õiged: 30 (86%) valed: 5 (14%) muu: 0	õiged: 17 (65%) valed: 9 (35%) muu: 0	õiged: 26 (87%) valed: 4 (13%) muu: 0	õiged: 33 (67%) valed: 12 (25%) muu: 4 (8%)

Protsendilises jaotuses on täis- ja osaaluse kasutuse vead enam-vähem samad kui eelmiste harjutuste puhul. Erinevus on neljandal (K1 eesti) võrdlusrühmal, mille õigete vastuste protsent on siin üsna madal. Sellele rühmale tekitas lause *Peenral kasvab (tulbid ja nartsissid) tulpe ja nartsisse* segadust. Selle lause korral peab olema verb ainsuse 3. pöördes. Siin on näha, et tekkis segadus täis- ja osaaluse eristamisel, võimalik, et informantidel on raske mõista lauset sellisena, kus oleks osaalus, seega ligi pooled muutsid verbi mitmuslikuks *kasvavad tulbid ja nartsissid*, mis võimaldas täisaluse kasutamist ning aluse ja öeldise ühildumist. Teine sagedasem vastus oli ainsus *tulp ja nartsiss*. Sellel põhjusel on neljanda informandirühma õigete vastuste hulk vähenenud.

4.4. Testi III osa (sihilise ja sihitu tegusõna valimine)

Testi kolmas osa koosnes neljast eestikeelsest lausest, milles tuli valida lausesse sobiv tegusõna ja panna see sobivasse vormi. Selle harjutuse peamiseks eesmärgiks on selgitada välja informantide teadmised sihiliste ja sihitute tegusõnade kasutamisest.

„Eesti keele käsiraamatus“ (2007) rühmitatakse tegusõnu tähenduse poolest, arvestades a) tegevuse suhet oma osalistega ja b) tegevuslaadi, eelkõige kestust. Tegevuse ja osaliste suhte järgi jagunevad tegusõnad **sihilisteks** ja **sihituteks**. Sihilised tegusõnad erinevad sihitutest selle poolest, et tavaliselt nad esinevad koos sihitisega, nt *alustama (tööd)*, *armastama (ligimest)*, *lugema (raamatut)*. Sihitud on tegusõnad, mis tavaliselt esinevad ilma sihitiseta, nt *algama*, *elama*, *käima*, *olema*. (EKK 2007: M 2a)

Järgnevalt esitatakse terve harjutus lausete kaupa. Iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased vastused on esitatud rasvases kirjas), seejärel informandi-

rühmade kaupa iga rühma õiged ja valed vastused. Valede vastuste juurde kuuluvad ka need vastused, mis olid jäetud vastamata ja neid eraldi valede juures ei loetleta. Kui informant oli teinud mingisuguse muu grammatilise vea, aga valitud tegusõna oli õige, siis see tuuakse eraldi välja sama lause muude vigade all, aga sellist vastust ei ole loetud sihilise ja sihitu verbi kasutamise seisukohast valeks, sest harjutuse eesmärk on kontrollida kindla grammatikateema tundmist. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis vigase sõna järel on antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea.

sihilise ja sihitu tegusõna valimine

1. Eksperdi hinnangul (sisalduma/sisaldama) _____ ainekavad palju üleliigset materjali, mille omandamisele (kuluma/kulutama) _____ õpilastel tarbetult palju aega.

Eksperdi hinnangul **sisaldavad/sisaldasid** ainekavad palju üleliigset materjali, mille omandamisele **kulub/kulus** õpilastel tarbetult palju aega.

- K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 7; b) vale: 5

valed: *sisaldusid, kulutab (2), kulutavad (2)*

- K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 8; b) vale: 1 (jäetud vastamata: 1)

muud vead: *sisaldab, kuluvad* (valitud tegusõna on õige, aga on tehtud ühildumise viga)

- K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

muud vead: *kuulub* (valitud tegusõna on õige, aga on tehtud vormimoodustuse viga)

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 1

valed: *kulutavad*

2. Suitsetamine (mõjuma/mõjutama) _____ teie tervisele halvasti.

Suitsetamine **mõjub** teie tervisele halvasti.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *mõjutab*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 1)

valed: *mõjutab (4)*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *mõjutab*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

3. Eraettevõtete töötajate palgad (tõusma/tõstma) _____ keskmiselt üks kord aastas.

Eraettevõtete töötajate palgad **tõusevad** keskmiselt üks kord aastas.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3

valed: *tõstetakse, tõstsid, tõusma*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 4; b) vale: 5 (jäetud vastamata: 1)

valed: *tõuseb, tõstetakse, tõstavad, tõstakse*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 8; b) vale: 2

valed: *tõstetakse* (2)

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

4. Karl Erikul (ununema/unustama) _____ internetipanga kasutajatunnus.

Karl Erikul **ununeb/ununes** internetipanga kasutajatunnus.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 5; b) vale: 4 (jäetud vastamata: 2)

valed: *unustas* (2)

muud vead: *ununesid* (valitud tegusõna on õige, aga on tehtud ühildumise viga)

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *unustatud*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Tabel 8. Sihilise ja sihitu tegusõna valimine

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 39 (81%) vale: 9 (19%)	õige: 21 (58%) vale: 15 (42%)	õige: 36 (90%) vale: 4 (10%)	õige: 59 (98,5%) vale: 1 (1,5%)

Tabelist 8 selgub, et sihiliste ja sihitute tegusõnade kasutamine on omandatud kõige paremini kolmandal rühmal (K1 vene, vene kool) mis on üllatav. Esimesele rühmale tekitas võrreldes kolmanda rühmaga traskust verbipaar *kuluma* ja *kulutama*. Pooled informantidest tegid vale valiku sõna *kulutama* kasuks lauses *Eksperti hinnangul sisaldavad ainekavad palju üleliigset materjali, mille omandamisele kulub õpilastel tarbetult palju aega*. Üks eesti keelt emakeelena kõneleja vastas *kulutavad*, nii vastas informant, kes elab pikemat aega venekeelses peres. Kõige nõrgemaks osutus teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühm, neil oli kõige rohkem vastamata vastuseid.

Vene emakeele kõnelejad tegid rohkesti vigu lauses *Eraettevõtete töötajate palgad tõusevad keskmiselt üks kord aastas*. Rohkesti oli neid, kes valisid sõna *tõstma*. Need informandid ei taju tõenäoliselt sõna *palgad* lauses mitte alusena, vaid arvavad, et see on sihitis. Sel juhul peaks eesti keeles sihitis olema osastavas: *palku tõstetakse*.

4.5. Testi IV osa (mitmuse moodustamine)

Testi neljas osa koosnes viiest eestikeelsest lausest, mis olid antud ainsuses ja need tuli muuta mitmuslikuks. Töökäsus paluti panna allajoonitud sõnad mitmusesse (lausetes esines ka sõnu, mida ei saanud mitmuslikuks muuta, need ei olnud alla joonitud). Harjutusega kontrolliti informantide oskust siduda käändsõna vorme omavahel ja seda, kuidas käänatakse nimisõna koos omadussõnaga.

Eesti keeles on ainsuse ja mitmuse omastav aluseks teiste vormide moodustamisel. Ainsuse omastava alusel moodustatakse ainsuse käänded alates pikast sisseütlevast ja mitmuse nimetav. Ainsuse osastavast moodustatakse mitmuse omastav ja mitmuse

omastavast muud mitmuse käänded alates sisseütlevast. Mitmuse omastava alusel moodustatakse mitmuse käänded alates sisseütlevast. (Metslang jt 2003: 88)

Järgnevalt esitatakse terve harjutus lausete kaupa ja iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased vastused on esitatud rasvases kirjas). Sellele järgneb tabel, kus on välja toodud informandirühmade valed vastused. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis tabelis on vigase sõna järel antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea. Vasakpoolses veerus on lause number, tabeli lõpus iga informandirühma need sõnad, mis ei olnud mitmusesse pandud, ja valed vastused kokku. Ainsusesse jäetud sõnad on eraldi välja toodud selleks, et oleks parem ülevaade just vigastest sõnadest. 0 tähendab seda, et selles lauses ei olnud informandirühmal ühtegi viga. Üks vale sõna loetakse üheks veaks, ainsusesse jäetud sõnad arvutatakse valede hulka.

1. Reisil tutvusin uue kultuuri ja huvitava kombega.

Reisil tutvusin **uute kultuuride** ja **huvitavate kommetega**.

2. Selle kirjaniku põnevat teost loen juba mitmendat korda.

Nende kirjanike/kirjanikkude põnevaid teoseid loen juba mitmendat korda.

3. Rikkal inimesel on hea palk ja korralik auto.

Rikastel inimestel on head palgad ja korralikud autod.

4. Emad seisis oma poja ja tütreaga kioski juures.

Emad seisisid oma poegade/poegadega ja tütardega kioskite juures.

5. Panen tühja pudeli suurde kotti.

Panen **tühjad pudelid suurtesse kottidesse**.

Tabel 9. **Mitmuse moodustamise vead**

Lause nr	K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümnn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
1.	kombedega	uude kombedega, huvitavade kombedega	uude	0
2.	põnevatest teostest	kirjanikute, kirjanikuid, kirjanikke põnevatest tegudest, tõseid	teosid (2), põnevates teostest, põnevaid, teoste	põnevatest teostest
3.	rikkastel, rikkatel, korralikkud	rikkastel, rikkadel (3), rikkatel korralikkud	rikkastel (2)	rikkastel (2)
4.	tütrettega (2), tütärttega, tütretuga, pojade, pojadega kioskide (5)	poja ja tütrega, pojade ja tütredaga, seisavad oma pojade ja tüttredaga, pojadega, omade, pojadega ja tütradega, pojade ja tütretuga, seisisid oma pojade ja tütrettega kioskide (5), kioskide	tütrettega (3), pojade (2), pojadega (2) kioskide (5)	pojade (2) kioskide
5.	kotidesse (2)	tühje pudeleid (2) suurte kottide (2), suurtesse kotidesse, kotidesse	tühjasid (2), tühjaid pudeleid, pudeleid, tühjade pudelite suuremate	

jäe- tud ainsu- sesse	selle kirjaniku, ema seisis (2), kioski (3), suurde kotti, hea palk	selle kirjaniku, inimesel on hea palk, hea palk ja korralik auto, huvitava, kioski, uue kultuuri ja huvitava, kultuuri, suurde	suurte	selle kirjaniku (2), kioski (2)
vead	kokku: 32	kokku: 65	kokku: 30	kokku: 13

Tabelist 8 on näha, et igas informandirühmas on vead järgmistes sõnades: *rikkal – rikastel; pojaga – poegadega; tütreaga – tütardega*. Nendes sõnades paistavad käändsõnade mitmuse vormide vead tulenevat sellest, et informandid ei moodusta mitmuse käändeid mitte ainsuse osastavast, vaid ainsuse omastavast. See põhjendabki nt sellised vead nagu *rikkastel, pojade, tütretega, kotidesse*.

Erinevalt esimesest (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) rühmast tegi teine (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) ja kolmas (K1 vene, vene kool) informandirühm vigu sõnades *suurde kotti – suurtesse kottidesse* ja *tühi pudel – tühjad pudelid*. Teine informandirühm käänas sõna *suurtesse* vigaselt järgnevalt: *suurtede* ja *suurtedesse*. Kui nimisõna käänatakse koos omadussõnaga, ühildub omadussõnaline täiend põhjaga nii arvus kui ka käändes (PSV 2014: 7). Eranditeks on neli viimast käänet (rajav, olev, ilmaütlev, kaasaütlev), mille puhul ühildumine on ainult arvus, omadussõna jääb omastava vormi, käändelõpud liituvad ainult ühendi viimasele sõnale (Metslang jt 2003: 142). Siin oli jäetud omastava vorm ka sisseütleva käände puhul, lisades juurde mitmuse *de*-tunnust *suurtede* ja teisel juhtumil peale mitmuse *de*-tunnuse lisati juurde veel sisseütleva käände lõpp *-sse suurtedesse*. Sõnas *kombega – kommetega* moodustasid esimene ja teine rühm mitmuse kaasaütleva mitte ainsuse osastavast, vaid ainsuse omastavast: *kombetega*.

Eesti keeles on kaks põhilist võimalust mitmuse väljendamiseks: vokaalmitmus, nt *aasta/i/s* ja *de*-mitmus, nt *ema/de/l* (EKK 2007: M 86). *de*-mitmuse tunnus liitub alati tüvele ja tal on kolm varianti: *d*, *de* ja *te*. Valik oleneb osalt konkreetsest vormist, osalt sõnatüübist (Rammo jt 2012: 24–24). Vene emakeele kõnelejad tegid erinevalt eesti

emakeele kõnelejatest rohkesti vigu, lisades sõnas *kiosk* tüvele *de*-tunnuse *te*-tunnuse asemel.

Mitmuse omastava vorm moodustatakse ainsuse osastava tüvest. Kui ainsuse osastava vormi lõpus on *-t* siis tavaliselt mitmuse omastava tunnus on *-te/-de*, nt: *aasta*: *aasta*: *aastat* > *aastate* või *tütar*: *tütre*: *tütart* > *tütarde*. Kui aga ainsuse osastava vorm lõpeb täishäälikuga või *-d*, siis mitmuse omastava tunnus on tavaliselt *-de*, nt *poeg*: *poja*: *poega* > *poegade* või *maa*: *maa*: *maad* > *maade*. (Rammo jt 2012: 23) Enamik vene emakeele kõnelejatest ei osanud valida õiget tunnust sõnas *kiosk* : *kioski*: *kioskit* > *kioskite*. Võimalik, et nähes lauses fraasi *kioski juures* moodustasid nad mitmuse omastava otse ainsuse omastavast. Ingrid Kralli (2008) uurimuses „Eesti keele käändevormide moodustamise ja kasutamisega seotud probleeme vene üliõpilaste kirjalikes töödes” selgus samuti, et vene emakeele kõnelejad teevad tihti vigu käändetunnuse valimisel mitmuse omastava puhul. Nt tema uurimuses kirjutati fraasi *autorite teoseid* asemel *autoride teoseid* (Krall 2008: 154).

Selles harjutuses olid vigu teinud ainult need eesti keelt emakeelena kõnelejad, kes on tihedalt seotud vene keelega.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuna eesti keele mitmuse moodustamine on otseselt seotud käänetevaheliste seostega, siis võib järeldada, et vene emakeele kõnelejal on see valdkond üsna nõrk. Eriti need kohad, mis on seotud astmevahelduslike sõnadega. Samas on näha, et kõige rohkem vigu teeb teine (K1 vene, eesti kool ainult gümnn.) informandirühm, millest võib järeldada, et koolis õppimisel tuleb sellele valdkonnale rohkem tähelepanu pöörata.

4.6. V–VII osa (umbisikuline tegumood)

Testi viies, kuues ja seitsmes osa on harjutused, millega kontrolliti informantide oskust moodustada umbisikulise tegumoe oleviku, lihtmineviku ja kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitavat vormi. Kokku oli 16 lünklauset, kus tuli moodustada õige tegusõnavorm.

Eesti keeles on tegumoe kategoorial kaks liiget: isikuline ja umbisikuline tegumood. Umbisikuline tegumood näitab seda, et tegijaks on keegi tundmatu tegija, nn umbisik, kes jääb lauses väljendamatuna, isikuline tegumood näitab seda, et tegevuse sooritaja on lauses alusena väljendatav. (EKK 2007: M 82–84)

Eesti keele õpiku „Keel selgeks!“ grammatikaosa (Rammo jt 2012: 63–65) järgi on umbisikulise tegumoe olevikuvormid *-ta/kse*, *-da/kse*, *-a/kse*. Pöördelõppe ei ole.

lugema, lugeda, loen, loetud > loetakse

õmblema, õmmelda, õmmeldud > õmmeldakse,

käima, käia, käin, käidud > käiakse

Umbisikulise tegumoe lihtminevikuvormid on *-ti*, *-di*, eitus ei + *-tud* kesksõna. Umbisikulise tegumoe mineviku kesksõna järgi moodustatakse kõik umbisikulise tegumoe vormid.

küsima, küsida, küsin, küsitud > küsiti, ei küsitud

kuulma, kuulda, kuulen, kuuldud > kuuldi, ei kuuldud

käima, käia, käin, käidud > käidi, ei käidud

Astmevahelduslikes sõnades liitub tunnus nõrgale tüvele

TA: NA: TA – õmblema, õmmelda, õmblen, õmmeldud > õmmeldi, ei õmmeldud

TA: TA: NA – õppima, õppida, õpin, õpitud > õpiti, ei õpitud

Eranditeks on, kui:

ma-infinitiivi ees on „s“ – seisma > seistakse

ma-infinitiivi ees on „d“ – andma > antakse

ma-infinitiivi ees on „t“ – sõitma, sõita, sõidan, sõidetud > sõidetakse

ajama, kütma, võtma, matma, jätma. (Rammo jt 2012: 63–65)

Järgnevalt esitatakse eraldi iga harjutus lausete kaupa. Esimeses ülesandes oli vaja lünka kirjutada umbisikulise tegumoe oleviku õige vorm, teises ülesandes umbisikulise tegumoe lihtmineviku õige vorm ja kolmandas ülesandes oli vaja moodustada kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitav vorm. Iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased vastused on esitatud rasvases kirjas), seejärel informandirühmade kaupa iga rühma õiged ja valed vastused. Valede vastuste hulka kuuluvad ka

need, mis olid jäetud vastamata ja neid valede juures eraldi ei loetleta. Kui lauses oli kaks või enam lünka, siis õiged ja valed vastused loetletakse kaldkriipsuga eraldatuna. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis vigase sõna järel on antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea.

1. Tegusõna umbisikulise tegumoe oleviku vorm.

1. Tööga (jõudma) _____ lõpule jaanuaris.

Tööga **jõutakse** lõpule jaanuaris.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3

valed: *jõudakse, jõuetakse, jõuavad*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4; b) vale: 5

valed: *jõuakse (5)*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 4; b) vale: 6

valed: *jõuakse (4), jõuti (2)*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

2. Kõige rohkem (tahtma) _____ šokolaadijooki ja puuviljakooki.

Kõige rohkem **tahetakse** šokolaadijooki ja puuviljakooki.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *tahavad*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 7; b) vale: 3

valed: *tahakse, tahaks, taheti*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 15; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

3. Reedeti (käima) _____ kinos ja (vaatama) _____ mõnda huvitavat filmi.

Reedeti **käiakse** kinos ja **vaadatakse** mõnda huvitavat filmi.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10/10; b) vale: 2/2 (jäetud vastamata: 2)

valed: *käidakse; vaadetakse*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 7/7; b) vale: 2/2

valed: *käiatakse, käiaks; vaadetakse, vaataks*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9/10; b) vale: 1/0

valed: *vaadetakse*

➤ K1 eesti

a) õige: 14/15; b) vale: 1/0

valed: *käijakse*

4. Siin (oskama) _____ hästi eesti keelt.

Siin **osatakse** hästi eesti keelt.

- K1 vene, eesti kool 1.–12. klass
a) õige: 11; b) vale: 1 (jäetud vastamata: 1)
-

- K1 vene, eesti kool ainult gümn.
a) õige: 7; b) vale: 2
valed: *ostatakse, osakse*
-

- K1 vene, vene kool
a) õige: 8; b) vale: 2
valed: *oskatakse, oskakse*
-

- K1 eesti
a) õige: 15; b) vale: 0
-

6. Staadionil (treenima) _____: seal (jooksma) _____ ja (hüppama) _____.
Staadionil **treenitakse**: seal **joostakse** ja **hüpatakse**.

- K1 vene, eesti kool 1.–12. klass
a) õige: 11/7/10; b) vale: 1/5/2 (jäetud vastamata: 3)
valed: *jookstakse (4); hüppatakse*
-

- K1 vene, eesti kool ainult gümn.
a) õige: 7/6/5; b) vale: 2/3/4 (jäetud vastamata: 1)
valed: *treennitakse; jookse, jooksakse, jookstakse; hüppatakse (3), hüppaks*
-

- K1 vene, vene kool
a) õige: 10/9/9; b) vale: 0/1/1
valed: *jookstakse; hüppatakse*
-

- K1 eesti
a) õige: 15/14/15; b) vale: 0/1/0
valed: *jookstakse*
-

Tabel 10. Umbisikulise tegumoe oleviku vead

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 78 (82%) vale: 17 (18%)	õige: 50 (68,5%) vale: 23 (31,5%)	õige: 65 (76,5%) vale: 20 (23,5%)	õige: 104 (87%) vale: 16 (13%)

Iga informandirühma vastustes esines vigu sõnades *jooksma: joosta: jooksen: joostud* > *joostakse* ja *jõudma: jõuda: jõuan: jõutud* > *jõutakse*, nende moodustamisel valiti vale tüvi *jookstakse, jõudakse, jõuetakse*. Üks eesti emakeele kõneleja tegi selles sõnas vea, tegemist on informandiga, kellel on pikemat aega kokkupuude vene keelega. Samuti on üsna levinud viga sõnas *oskama: osata: oskan: osatud* > *osatakse*. Selle asemel moodustatakse vale vorm *oskatakse*. On näha, et esimesel (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informandirühmal ei ole neid vigu, aga teisel vene emakeele kõnelejate rühmal on. Teine sõna, milles esines viga igal informandirühmal, oli *vaatama: vaadata: vaatan: vaadatud* > *vaadatakse*, esines vastus nagu *vaadetakse*. Käsiraamatus „Keelehärm“ on välja toodud umbisikulise tegumoe tarvitamisel eksimise juhtumeid. Võimalik, et informandid moodustasid sõna *vaatama saatma* kujul, mis on *a*-tüveline ja umbisikulise tegumoe moodustamisel muutub tüvevokaal *a* umbisikulise tegumoe tunnuse ees *e*-ks: *saada- : saadetakse*. (Metslang jt 2003: 103) Umbisikulise tegumoe moodustamise veaohuks on veel see, et umbisikulise tegumoe asemel võidakse ekslikult vene keele eeskujul kasutada mitmuse 3. pöörde vormi (Metslang jt 2003: 102). Testis tehti kaks sellist viga: *jõuavad* ja *tahavad*.

Mõnel juhul oli kirjutatud oleviku asemel lihtmineviku vorm nt *jõuti, taheti* või vastupidi, nt *tahavad*. Need on harjutuse seisukohast valeks loetud.

2. Tegusõna umbisikulise tegumoe lihtmineviku vorm

1. Pärast ülikooli lõpetamist (pakkuma) _____ talle tööd suures ettevõttes.

Pärast ülikooli lõpetamist **pakuti** talle tööd suures ettevõttes.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *pakkuti*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 6; b) vale: 5

valed: *pakkuti (4), pakkusid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *pakkuti*

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 1

valed: *pakkuti*

---

2. Vanasti (pesema) _____ pesu käsitsi ja (sõitma) _____ hobusega.

Vanasti **pesti** pesu käsitsi ja **sõideti** hobusega.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12/12; b) vale: 0/0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 8/4 b) vale: 1/5

valed: *peseti; sõiti (4), sõitsid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10/10 b) vale: 0/0

➤ K1 eesti

a) õige: 15/15 b) vale: 0/0

3. Kõik need sokid (kuduma) _____ valmis juba septembris.

Kõik need sokid **kooti** valmis juba septembris.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10; b) vale: 2

valed: *kuduti, kudutakse*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 4; b) vale: 5

valed: *koeti (2), kuduti (2), kudusid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 7; b) vale: 3

valed: *kuduti (2), kaotati*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

4. Restoranis (sööma) _____ ja (jooma) _____ .

Restoranis **söödi** ja **joodi**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10/10; b) vale: 2/2

valed: *sööti, süüakse; jooti, juuakse*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6/6; b) vale: 3/3

valed: *sööti (2), sõid; jooti (2), jõid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9/10; b) vale: 1/0

valed: *söödes*

➤ K1 eesti

a) õige: 15/15; b) vale: 0/0

5. Muuseum (sulgema) _____ kell kuus õhtul.

Muuseum **suleti/sulgeti** kell kuus õhtul.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *suljetti*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 8; b) vale: 1

valed: *sulgesid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

6. Neid raamatuid (lugema) _____ eelmisel aastal kõige rohkem.

Neid raamatuid **loeti** eelmisel aastal kõige rohkem.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: *lugeti (2), lugesid*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

Tabel 11. Umbisikulise tegumoe lihtmineviku vead

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümnn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 88 (92%) vale: 8 (8%)	õige: 48 (65%) vale: 26 (35%)	õige: 75 (94%) vale: 5 (6%)	õige: 119 (99,5%) vale: 1 (0,5%)

Sõnades *pakkuti*, *suljetti*, *sööti*, *jooti* on märgata soome mõjusid ja seda tegi üks ja sama esimese rühma (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) informant, kes elab pikemat aega Soomes. Huvitav on see, et teises (K1 vene, eesti kool ainult gümnn.) informandirühmas puuduvad soome mõjud, aga vaatamata sellele esines ka neil vastuseid *sööti* ja *jooti*.

Iga informandirühma vastustes esines viga sõnas *kuduma*. *Kuduma* on laadivahelduslik verb ja tunnus liitub nõrgale tüvele: *kuduma*: *kududa*: *koob* > *kooti*. Informandid moodustasid vormi tugevast tüvest, kirjutades *kuduti*, aga nõrgast valesti *koeti*.

Peale sõna *kuduma* esines igal informandirühmal viga sõnas *pakkuma*: *pakkuda*: *pakun* > *pakuti*. Kirjutati topelt *k pakkuti*, võimalik, et sõna moodustati *ma*- või *da*-infinitiivist.

Üks teise (K1 vene, eesti kool ainult gümnn.) rühma informant moodustas umbisikulise tegumoe lihtmineviku asemel isikulise tegumoe lihtmineviku: *pakkusid*, *sõitsid*, *kudusid*, *sõid*, *jõid*, *sulgesid*, *lugesid*. Ka neid vigu tegi üks ja sama informant, kes alles lõpetas eestikeelse gümnaasiumi. Umbisikuliste vormide näidised olid harjutuste juures antud, mistõttu oleks eeldanud, et vastajad ei paku isikulisi verbi-vorme. Huvitav on see, et sõna *pesema* oli nimetatud informandil moodustatud õigesti *pesti*. Võimalik, et ta lihtsalt ei osanud panna teisi sõnu õigesse vormi. Samas aga võis informant umbisikulise tegumoe moodustamisel ekslikult kasutada isikulise tegumoe mitmuse 3. pöörde vormi vene keele eeskujul, mis on vene emakeele kõnelejatel veaohuks.

Üks esimese (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) rühma informant moodustas vastupidi umbisikulise tegumoe lihtmineviku asemel umbisikulise tegumoe oleviku *süüakse, juuakse, kuditakse*. Seda võiks pidada n-ö vältimisstrateegiaks, kuna ülejäänud vastused samas ülesandes olid informandil moodustatud õigesti.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et umbisikulise tegumoe lihtmineviku moodustamise põhimõtted on esimesel (K1 vene, eesti kool 1.–12. klass) ja kolmandal (K1 vene, vene kool) informandirühmal omandatud üsna hästi. Teises (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühmas oli samamoodi neid, kellel on üsna head teadmised umbisikulise tegumoe lihtmineviku moodustamisest. See rühm jagunes üsna selgelt nendeks, kellel olid selles ülesandes kõik või enamus õigeid vastuseid, ja nendeks, kellel oli palju valesid vastuseid.

3. Kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitav vorm.

1. Seekord kahjuks ühtki auhinda ei (võitma) _____ .

Seekord kahjuks ühtki auhinda ei **võidetud**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 9; b) vale: 3

valed: *ei võetud (2), ei võitnud*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 5; b) vale: 4

valed: *ei võitnud, ei võetud, ei võitnud, ei võinud*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 5; b) vale: 4

valed: *ei võetud (2), ei ole võidnud, ei ole võidetud*

➤ K1 eesti

a) õige: 14; b) vale: 1

valed: *ei võitnud*

2. Sellist masinat ei ole veel (leiutama) _____.

Sellist masinat ei ole veel **leiutatud**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 7; b) vale: 2

valed: *ei leitud (2), ei leitnud*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 10; b) vale: 0

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

3. Lilli ei ole täna (kastma) _____.

Lilli ei ole täna **kastetud**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 10; b) vale: 2

valed: *ei kastud, ei kastnud*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümnn.

a) õige: 6; b) vale: 3

valed: *ei kastud, ei kastnud, ei kastatud*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 6; b) vale: 4

valed: *kastud (4)*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

4. Filmifestivalil ei (näitama) _____ ühtki Ameerika filmi.

Filmifestivalil ei **näidatud** ühtki Ameerika filmi.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 12; b) vale: 0

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 8; b) vale: 1

valed: *ei näinud*

➤ K1 vene, vene kool

a) õige: 9; b) vale: 1

valed: *näidetud*

➤ K1 eesti

a) õige: 15; b) vale: 0

5. Viimase kandidaadiga ei ole veel (vestlema) _____.

Viimase kandidaadiga ei ole veel **vesteldud**.

➤ K1 vene, eesti kool 1.–12. klass

a) õige: 11; b) vale: 1

valed: *vesteltud*

➤ K1 vene, eesti kool ainult gümn.

a) õige: 7; b) vale: 2

valed: *vestelnud (2)*

- K1 vene, vene kool
a) õige: 8; b) vale: 2
valed: *vestelnud* (2)

- K1 eesti
a) õige: 15; b) vale: 0

Tabel 12. Kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitava vormi vead

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
õige: 54 (90%) vale: 6 (10%)	õige: 33 (73%) vale: 12 (27%)	õige: 38 (77,5%) vale: 11 (22,5%)	õige: 74 (99%) vale: 1 (1%)

Iga informandirühm eksis sõnades *kastma* ja *võitma*. Kui *ma*-infinitiivi ees on *t*, siis *tud*-kesksõna moodustub järgmiselt: *kastma*: *kasta*: *kastan* > *kastetud*; *võitma*: *võita*: *võidan* > *võidetud*. Informandid ilmselt ei teadnud, et sõna *kastma* ja *võitma* on erandid ja moodustasid *tud*-kesksõna otse *ma*-infinitiivist. Üks teise (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) rühma informant kirjutas, et ta kasutas interneti abi, et leida sõna *kastma* õiget vormi. Igas informandirühmas oli ka neid, kes eituse moodustamisel ajasid sõna *võitma* segi sõnaga *võtma*, vastates *ei võetud*.

Üks teise rühma (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informant kasutas umbisikulise tegumoe vormi *ei näidatud* asemel isikulist tegumoe vormi *ei näinud* ajades segamini kak tegusõna *näitama* ja *nägema*. Sama informandirühma liikmed ajasid segi sõna *leiutama* ja *leidma*, vastates *ei leitud*.

4.7. Testi VIII osa (*des*-vormi moodustamine)

Testi kaheksandas osas oli vaja moodustada gerundiiv ehk *des*-vorm. *des*-vorm kirjeldab tavaliselt tegevust, mida tehakse mingi teise tegevusega samal ajal (Metslang jt 2003: 108), nt *Telerit vaadates armastan ma kohvi juua*. Kohvi **juues** armastan ma *telerit vaadata*.

„Eesti keele käsiraamatu“ (2007) järgi on *des*-vormi tunnusel kolm varianti: *-des*, *-tes* ja *-es*, valik sõltub verbi pöördkonnast. *des*-vorm moodustatakse *da*-tegevusnimest:

- kui *da*-tegevusnime lõpus on *-da*, siis on *des*-vormi lõpus *-des*,
- kui *da*-tegevusnime lõpus on *-ta*, siis on *des*-vormi lõpus *-tes*,
- kui *da*-tegevusnime lõpus on *-a*, siis on *des*-vormi lõpus *-es*. (EKK 2007: M 80)

Kui *-es* liitub *oo-* või *öö-*lõpulisele tüvele, teiseneb pikk vokaal vastavalt *uu-*ks või *üü-*ks: *joo/ma* : *juu/es*, *söö/ma* : *süü/es* (Metslang jt 2003: 108).

Järgnevalt esitatakse terve harjutus lausete kaupa ja iga lause all tuuakse ära ootuspärane vastus (ootuspärased vastused on esitatud rasvases kirjas). Sellele järgneb tabel, kus on välja toodud informandirühmade valed vastused. Kui samas sõnas oli vigu teinud rohkem kui üks informant, siis tabelis on vigase sõna järel antud sulgudes arv, kui palju informante tegi samasuguse vea. Vasakpoolses veerus on lause number, tabeli lõpus iga informandirühma need sõnad, mis olid jäetud vastamata, ja valed vastused kokku. 0 tähendab seda, et selles lauses ei olnud informandirühmal ühtegi viga.

1. (Sööma) _____ kasvab isu.

Süües kasvab isu.

2. Laps palus (nutma) _____ vanematelt andeks.

Laps palus **nuttes** vanematelt andeks.

3. Vana näitleja vaatas (muigama) _____ noori kolleege.

Vana näitleja vaatas **muiates** noori kolleege.

4. Istusin vaikselt oma mõtteid (mõtlemas) _____ .

Istusin vaikselt oma mõtteid **mõeldes/mõteldes**.

5. Terve õhtu möödus (vaidlema) _____ .

Terve õhtu möödus **vaieldes**.

Tabel 13. *des*-vormi moodustamise vead

Lause nr	K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool	K1 eesti
1.	söödes (5)	sööedes, söömas, söömas, söödes	sööedes, söödes	söödes
2.	nutes	nuttas, nutedes	0	0
3.	muigates (5)	muigates (2), muigades, muieldes, maugades, muigas	muigates (5), muigate, muigades	0
4.	0	mõtlemas	mõtetes	0
5.	0	vaidlemises, võideldes	vaielduses	0
vead	kokku: 11	kokku: 15	kokku: 11	kokku: 1

Iga informandirühma vastustes esines viga sõnades *sööma*: *süüa*: *söön* > *süües* ja *muigama*: *muia*: *muigan* > *muiates*. Ilmselt moodustasid informandid neid sõnu *ma*-infinitiivist, kirjutades *söödes* ja *muigates*. Üks emakeelekõneleja kirjutas samuti *söödes*, tegemist on informandiga, kellel on pikemat aega kokkupuude vene keelega.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et *des*-vormi moodustamine ei tekita informantidele raskust. Valesti moodustatakse sõna siis, kui see on võõras, kui ei tunta sõna *da*-infinitiivi, nt selles ülesandes on seda hästi näha vastustest sõnas *muigama*.

Tabel 14. Vene emakeelega informandirühmade õigete vastuste hulk protsentides

K1 vene, eesti kool 1.–12. klass	K1 vene, eesti kool ainult gümn.	K1 vene, vene kool
1) umb. teg. lihtmin. (92%)	1) kindla kv. umb. teg. min. eitav vorm (73%)	1) umb. teg. lihtmin. (94%)
2) täis- ja osasihitis (91%)	2) umb. teg. olevik (68,5%)	2) sihiline/sihitu tegusõna (90%)
3) kindla kv. umb. teg. min. eitav vorm (90%)	3) <i>des</i> - vorm (67%)	3) täis- ja osaalus (87%)
4) <i>des</i> - vorm (82%)	4) täis- ja osaalus (65%) ja umb. teg. lihtmin. (65%)	4) rektsioon (80%)
5) täis- ja osaalus (86%)	5) täis- ja osasihitis (58%) ja sihiline/sihitu tegusõna (58%)	5) <i>des</i> - vorm (78%)
6) rektsioon (82%) ja umb. teg. olevik (82%)	6) rektsioon (58,5%)	6) kindla kv. umb. teg. min. eitav vorm (77,5%)
7) sihiline/sihitu tegusõna (81%)	7) sõnajärg (52%)	7) umb. teg. olevik (76,5%)
8) sõnajärg (77%)	8) mitmuse moodustamine (46%)	8) täis- ja osasihitis (71%) ja sõnajärg (71%)
9) mitmuse moodustamine (70%)		9) mitmuse moodustamine (68%)

Tabel 14 annab ülevaate sellest, mis valdkonnad on informandirühmadel kõige paremini omandatud ja missugused nõuavad rohkem õppimist. Grammatikateemad on antud tabelis kahanemise järjekorras. Tabeli alguses on need grammatikateemad, milles vastavalt protsentidele oli tehtud kõige vähem vigu ja tabeli lõpus need, kus oli tehtud kõige rohkem vigu. Õigete vastuste protsent on antud grammatikateema järel sulgudes.

Selgelt on näha, et kõige rohkem vigu teevad vene emakeele kõnelejad sõnajärjes ja mitmuse moodustamisel, kuna need grammatikateemad on igal rühmal tabeli lõpus. Esimesel (need, kes on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis) informandirühmal on võrreldes teiste rühmadega üsna palju õigeid vastused täis- ja osasihitise kasutamisel (91%). Teisel (K1 vene, eesti kool ainult gümn.) informandirühmal, võrreldes teiste rühmadega, on kõige madalamad protsendid, õigete vastuste protsent varieerub 46–73%. Eriti vähe õigeid vastuseid on mitmuse moodustamises (ainult 46%), aga ka umbisikulise tegumoe moodustamises on tunduvalt vähem õigeid vastuseid (65%) kui teistel rühmadel. Samuti oli sellel rühmal tehtud juurde palju vormivigu süntaksi-ülesannetes, mida tabelisse 14 ei ole arvatud, seega võib järeldada, et vormimoodustus vajab selle rühma puhul rohkem õppimist. Kolmandal (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeele koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgtasemel olevaks) informandirühmal on üsna lähedane õigete vastuste protsentide arv esimese (need, kes on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis) informandi-grupi vastustega: umbisikulise tegumoe lihtmineviku moodustamisel, täis- ja osaaluse kasutamisel, rektsooni puhul ja mitmuse moodustamisel, ainult 2% vahe. See võib tähendada seda, et nende kahe informandirühma grammatikapädevus nimetatud valdkondades on üsna lähedane. Kõige suurem protsendiline erinevus nende kahe rühma puhul on täis- ja osasihitise kasutamisel (vahe 20%), kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitava vormi moodustamisel (13,5%) ja sihilise/sihitu tegusõna kasutamisel (vahe 9%), ülejäänud grammatikateemade protsendilise arvu erinevus on umbes 5%.

Kuna vigade statistika sõltub sellest, millise materjali põhjal andmeid kogutakse, siis ülal toodud järeldused kehtivad ainult käesolevas magistritöös kasutatud eesti keele grammatikatesti ja selle sooritamisel osalenud informantide kohta, mitte aga üldiselt vene emakeelega eesti keelt teise keelena kõnelejate kohta. Selles testis võis õnnestuda informantidel mõni ülesanne paremini kui teine, kuid on ka võimalik, et muus olukorras oleksid tulemused teistsugused.

KOKKUVÕTE

Käesolevas magistritöös käsitleti teise keele omandamise temaatikat ja uuriti vene emakeele kõnelejate eesti keele grammatikapädevust.

Varasemad uurimused on näidanud, et selleks, et omandada ja osata keelt, on kõige parem aeg alustada sellega lapsepõlvest, ning viimane aeg, millal saab veel keele ära õppida, et tulevikus rääkida emakeelekõneleja lähedaselt, on puberteet (ehk kuni 12-aastaseks saamiseni). Omandades keelt hiljem, toimuvad inimese ajus sellised protsessid, mis ei võimalda nii lihtsalt keelt ära õppida, et seda tulevikus vabalt vallata. Sellel põhjusel olid käesolevas magistritöös üheks informandirühmaks need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes on lõpetanud eestikeelse põhikooli koos gümnaasiumiga ehk on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis. Võis eeldada, et nende grammatikapädevus peaks olema eesti emakeele kõneleja lähedane, kuna keel omandati varajases eas.

Viimastel aastatel on toimunud Eesti haridussüsteemis muudatusi, mis on andnud noortele vene emakeele kõnelejatele niisuguseid eesti keele omandamise võimalusi, et neil oleks peale kooli lõpetamist piisav keeleoskus, et minna edasi õppima. Esiteks toimus vene õppekeelega gümnaasiumide üleminek osalisele eestikeelsele aineõppele ja teiseks eraldati põhikool gümnaasiumist ning seoses sellega lähevad paljud vene emakeele kõnelejad pärast põhikooli lõpetamist edasi õppima eestikeelsesse gümnaasiumi. Nii on käesolevas magistritöös teiseks informandirühmaks need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult eesti õppekeelega gümnaasiumis ja enne seda vene õppekeelega põhikoolis. Kuna selles informandirühmas on kõik noored, äsja gümnaasiumi lõpetanud informandid, sai vaadata nende grammatikapädevust üsna värskelt, kohe peale eesti gümnaasiumi lõpetamist. Kolmandaks informandirühmaks on need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeelega koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgetasemel olevaks ja nende keskmine vanus on 25 aastat. Neljanda informandirühma moodustavad võrdlusrühmana eesti emakeele kõnelejad.

Töö praktilises osas uuriti testülesannete kaudu selliseid grammatikateemasid, mis tekitavad vene emakeele kõnelejatele kõige rohkem raskust. Nendeks on sõnajärg, täis- ja osaalus, täis- ja osasihitis, rektsoon ja vormimoodustus. Analüüsist selgub, et grammatikateadmiste poolest kõige lähedasem eesti emakeele kõnelejatele on esimene informandirühm ehk need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes on lõpetanud eesti põhikooli koos gümnaasiumiga. Selle rühma protsendiline erinevuse vahe eesti emakeele kõnelejate rühma tulemustest on umbes 10%, õigete vastuste protsent iga grammatikateema kohta on umbes 80–90% ja eesti emakeele kõnelejate rühmal on õigete vastuste protsent 90–100%. Võib järeldada, et varajane eesti keele omandamine aitab teise keele omandamisele kaasa.

Kolmanda informandirühma ehk need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeelega koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgtasemel olevaks, õigete vastuste protsendiline erinevuse vahe eesti emakeele kõnelejate rühmaga on umbes 20%, õigete vastuste protsent iga grammatikateema kohta on umbes 70–80%. Vaatamata sellele, et kõik informandid õppisid venekeelses koolis, on nende eesti keele grammatikapädevus üsna hea ja enamus vigu on sarnased neile, mida tegi esimene (need kes on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis) informandirühm. Kuna enamik informante saavutas eesti keele kõrgtaseme alles pärast kooli lõpetamist, võib järeldada, et head eesti keele grammatikapädevust on võimalik saavutada ka eesti koolis õppimata. Oluline on siinkohal igapäevane kokkupuude keelega ja vajadus keelt kasutada, just see on selle informandirühma puhul ühine.

Teise informandirühma ehk nende vene keelt emakeelena kõnelejate, kes õppisid ainult eesti õppekeelega gümnaasiumis ja vene õppekeelega põhikoolis, protsendiline erinevuse vahe eesti emakeele kõnelejate rühmaga on umbes 40%, õigete vastuste protsent iga grammatikateema kohta on sellel rühmal umbes 60%. Siin on näha, et kolm aastat eestikeelses keskkonnas on vähe, et pääseda vene emakeele kõnelejatele tüüpilistest vigadest. Võrreldes teiste rühmadega on selle rühma puhul eriti esile tulnud informantide individuaalsed iseärasused, mis mõjutasid kõvasti testi tulemusi. Esines hulganisti selliseid vastuseid, mis tundusid olevat tehtud süvenemata ning mis mõjutasid

kogu informandirühma tulemusi. Kui kõikides teistes informandirühmades olid enam-vähem sarnased vead ja kõigil informantidel olid enam-vähem samapalju vigu, siis teises rühmas oli üsna erisuguseid testitulemusi. Näiteks oli rohkesti selliseid vastuseid, kus oli kogu test valesti tehtud või vale ainult üks/mitu harjutust või vastupidi esines paar viga kogu testi peale või paar viga igas harjutuses. Selles rühmas esines ka kõige rohkem vormimoodustuse vigu.

Üsna madalad õigete vastuste protsendid olid täis- ja osasihitise harjutuses teisel (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult eesti õppekeelela gümnaasiumis ja enne seda vene õppekeelela põhikoolis) ja kolmandal rühmal (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeelela koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgtasemel olevaks). Nagu ka varasemad uurimused on näidanud, tekitab see valdkond vene emakeele kõnelejatele rohkesti raskusi, tüüpiline on osasihitise kasutamine täissihitist eeldavates kontekstides. Käesoleva magistritöö uurimusest selgub, et 1.–12. klassini eesti koolis käinud informandid on teinud üsna vähe sihitise vigu (õigeid vastuseid 91%), Selle rühma sihitisekasutus on eesti emakeele kõnelejatega kõige sarnasem. Sellest võib järeldada, et eesti keele varasem omandamine aitab sihitisekasutuse sihtkeelepärasele omandamisele kaasa.

Kõige vähem raskusi tekitavaks grammatikateemaks osutus vaadeldud informantidel umbisikulise tegumoe moodustamine. Esimesel (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes on lõpetanud eesti põhikooli koos gümnaasiumiga ehk on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis) ja kolmandal (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult vene õppekeelela koolis, aga hindavad oma eesti keele oskust kõrgtasemel olevaks) informandirühmal esines kõigist testi ülesannetest kõige parem protsendiline tulemus umbisikulise tegumoe lihtmineviku moodustamisel (vastavalt 92% ja 94% õigeid vastuseid) ja teisel (need vene keelt emakeelena kõnelejad, kes õppisid ainult eesti õppekeelela gümnaasiumis ja vene õppekeelela põhikoolis) informandirühmal esines kõiki ülesandeid arvestades kõige vähem vigu kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitava vormi moodustamisel (73% õigeid vastuseid).

Grammatikatesti tulemustest selgus, et igas informandirühmas olid mõned üksikud informandid, kes on teinud kogu testi peale ainult üks kuni kaks viga. Võib järeldada, et grammatika kasutamise järgi on nad *near-native* ehk emakeelelähedased kõnelejad, sest eesti emakeele kõnelejatel esines samas testis tavaliselt sama palju või isegi rohkem vigu. Seoses sellega on taas asjakohane mainida, et teise keele omandamise protsess on seotud individuaalsete iseärasustega.

Käesolev magistritöö annab ainult lühikese ülevaate iga informandirühma eesti keele grammatikapädevuse kohta. Iga informandirühma vaadeldi terviklikult, mitte informantide kaupa individuaalselt. Vaatamata sellele, et keeleõppes mängivad olulist rolli õppijate individuaalsed iseärasused, on käesoleva uurimuse tulemusel võimalik teha mitu järeldust:

- Täielikult eesti õppekeelega koolis õppides on vene emakeelega õpilastel võimalik saavutada emakeelekõnelejatega lähedane eesti keele grammatiline pädevus. Selle informandirühma testi tulemused erinevad emakeelekõnelejate tulemustest vähesel määral (10% ulatuses).
- Nende vene keelt emakeelena kõnelejate tulemused, kes lõpetasid vene õppekeelega kooli ja saavutasid hiljem eesti keeles kõrge taseme, erinevad 20% ulatuses eesti emakeele kõnelejate tulemusest. Selle rühma tulemus erineb nendest vene emakeele kõnelejatest, kes on õppinud 1.–12. klassini eesti koolis, ainult vähesel määral (10%), mis näitab, et väga hea eesti keele grammatikapädevus on võimalik saavutada ka pärast vene õppekeelega kooli lõpetamist.
- Need, kes õppisid ainult eestikeelses gümnaasiumis (põhikool venekeelne), on eesti keele grammatikas üsna nõrgad. Selle rühma testi tulemused erinevad emakeelekõnelejate tulemustest suuremal määral (40% ulatuses).

Kuna käesolev magistritöö keskendus ainult grammatikapädevusele, siis on ruumi edaspidiseks uurimuseks, mis võiks hõlmata nt hääldust, tekstiloomet, aktsenti või suulise keele sujuvust. Tulevikus võib leida rohkem selliseid vene emakeelega vanemaid informante, kes on õppinud ainult eesti õppekeelega gümnaasiumis ja enne seda vene õppekeelega põhikoolis.

KIRJANDUS

Abrahamsson, Niclas, Kenneth Hyltenstam 2008. The Robustness of Aptitude Effects in Near-native Second Language Acquisition. – Studies in Second Language Acquisition. Stockholm University. USA: Cambridge University Press, 481–509.

Abrahamsson, Niclas, Kenneth Hyltenstam 2009. Age of Onset and Nativelikeness in a Second Language: Listener Perception Versus Linguistic Scrunity. Stockholm University. Language Learning 59:2, June 2009, pp. 249–306.

EIM 2015 = Eesti Integratsiooni Monitooring 2015 lõppraport.

Kultuuriministeerium. Eesti integratsiooni monitooring 2015. Haridus.

https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/3_faktileht_a4_haridus.pdf Vaadatud 6.04.2019

EIM 2017 = Eesti Integratsiooni Monitooring 2017 lõppraport. Keelteoskus ja keeltega seotud hoiakud. Faktileht.

https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/5_keeleoskus.pdf Vaadatud 6.04.2019

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat. Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

<https://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=1> Vaadatud 6.04.2019

EKS 2017 = Eesti keele süntaks 2017. Toim Mati Erelt, Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ellis, Rod 1994. The Study of Second Language Acquisition. Oxford: Oxford University Press.

Ellis, Rod 2004. Individual Differences in Second Language Learning. – The Handbook of Applied Linguistics. Ed. by A. Davies, C. Elder. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd, 525–552.

Erelt, Mati 2006. Lause õigekeelsus. Juhatused ja harjutused. Toim Tiiu Erelt. Tartu: Bookmill.

Han, ZhaoHong 2014. To be a native speaker means not to be a nonnative speaker. – Second Language Research 20, 2 (2004), 166–187.

HTM 2015a = Haridus ja Teadusministeerium. Vene õppekeele kool.
<https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/vene-oppekeele-kool>
Vaadatud 6.04.2019

HTM 2015b = Haridus- ja Teadusministeeriumi aasta-analüüs. Koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsiosakond, aruande aluseks on arengukava „Tark ja tegus rahvas“ varasemate aastate analüüsid.
<https://docplayer.net/32019131-Haridus-ja-teadusministeeriumi-aasta-analuus.html>
Vaadatud 6.04.2019

HTM 2016 = Haridus- ja Teadusministeerium 2016. Tähtsamad tegevused 2016/2017. õppeaastal
https://www.hm.ee/sites/default/files/2016-2017-oppeaasta_tegevused.pdf
Vaadatud 6.04.2019

Hyltenstam, Kenneth, Niclas Abrahamsson 2000. Who Can Become Native-like in a Second Language? All, Some, or None? – On the maturational constraints controversy in second language acquisition. *Studia Linguistica* 52(2), 150–166.

Kaivapalu, Annekatrin 2007. Emakeel võõrkeeleeõppes – eelis või takistus? – *Oma Keel* 1, 16–26.

Kaivapalu, Annekatrin 2010. Metalingvistiline teadlikkus võõrkeeleeõppes: oma keel võõras peeglis. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 19, 160–176.

Kaivapalu, Annekatrin 2012. Keelesüsteemide võrdlus teise keele omandamise uurimises eesti ja soome keele näitel. Tallinna ülikool, Jyväskylä ülikool. Tallinna Ülikooli kirjastus, 45–74. <http://publications.tlu.ee/index.php/philologia/article/view/374>
Vaadatud 15.03.2019

- Kirss, Laura 2010.** Eraldatud haridus – eraldatud kodanikud? Toimetis nr. 1/2010. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010_Eraldatud_haridus_eraldatud_kodanikud.pdf Vaadatud 6.04.2019
- Kirss, Laura, Marre Karu 2009.** Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon. PRAXISE Toimetised nr 2/2009. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2009-Eesti-keele-%C3%B5pe-ja-tasemeeksam.pdf> Vaadatud 6.04.2019
- Kirss, Laura, Cenely Leppik 2015.** Eesti integratsiooni monitooring. Haridus, 36–46. <https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/3peatykk.pdf> Vaadatud 6.04.2019
- Krall, Ingrid 2008.** Eesti keele käändevormide moodustamise ja kasutamisega seotud probleeme vene üliõpilaste kirjalikes töödes. – Õppijakeele analüüs: võimalused, probleemid, vajadused. Toim. Pille Eslon. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 137–196.
- Krylov = Крылов, С. А. 2001.** Универсальная научно-популярная энциклопедия Кругосвет. – Предложение. www.krugosvet.ru Vaadatud 23.01.2019
- Kärtner jt = Kärtner, Piret, Lea Maiberg, Maibi Rikker, Lehte Tuuling, Elve Voltein 2006.** Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täienduskoolituseks. Tartu: Kirjastus Atlex.
- Larsen-Freeman, Diane, Michael Hugh Long 1991.** An Introduction to Second Language Acquisition Research. Applied Linguistics and Language Study. London: Longman.
- Lauri jt = Triin Lauri, Kaire Põder, Leen Rahnur 2017.** Eesti koolisüsteemi väljakutsed: õpiedukuse erinevus erikeelsetes koolides ja sisserändajate koolivalikud. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017.
- Metslang jt = Metslang, Helle, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarlo, Elle Sõrmus, Silvi Vare 2003.** Keelehärm: eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Pastuhhova, Olga 2004.** Interferentsivead vene üliõpilaste suulise ja kirjaliku eesti keele süntaksis. Bakalaureusetöö Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Pastuhhova, Olga 2007. Vene emakeelega üliõpilaste eesti keele verbirektsiooni omandamisest. Magistritöö Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Pool, Raili 2007. Eesti keele teise keelena omandamise seaduspärasusi täis- ja osasihitise näitel. *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Pool, Raili, Elle Vaimann 2005. Vead kõrgtasemel eesti keele kõnelejate kirjalikus keelekasutuses. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 1, 115–138.

Pool, Raili, Elle Vaimann 2006. Kivinemisnähtusi vene üliõpilaste kirjalikus keeles. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2, 203–217.

PSV = Tuulik, Maria, Mai Tiits, Jelena Kallas, Kristina Koppel, Madis Jürviste 2014. Eesti keele põhisojavara sõnastik. Grammatikataabelid.

<https://www.eki.ee/dict/psv/grammatikataabelid.pdf> Vaadatud: 6.04.2019

Rammo jt = Rammo, Sirje, Maarika Teral, Birute Klaas-Lang, Mari Allik 2012. Keel selgeks! Eesti keele õpik täiskasvanutele. Eesti keele grammatika. Toim. I. Külmoja, R. Pool, S. Kala. Tallinn: Avita.

Rannut, Ülle 2000. Varane eesti keele kümbelus ja eesti keel kui teine keel 1. klassis. Õpetaja meelespea. Tallinn.

<https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:10073/22978/page/9> Vaadatud 6.04.2019

Reek, Hanna 2012. Miks valiti eesti õppekeelega kool? – Projekti „Muukeelne laps Eesti koolis” lõpparuanne. Tallinn: Tallinna Ülikool, 33–45.

Ringbom, Håkan 2007. Actual, perceived and assumed cross-linguistic similarities in foreign language learning. *Kieli oppimisessa – Language in Learning. AFinLAN vuosikirja 2007*. Toim. Salo, O.-P., T. Nikula & P. Kalaja. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu no. 65. Jyväskylä, 183–196.

Rätsep, Huno 1978. Eesti keele lihtlauseete tüübid. Tallinn: Valgus.

Saar, Ellu, Helemäe Jelena 2015. Eesti integratsiooni monitooring. Tööturg.

<https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/4peatykk.pdf> Vaadatud 6.04.2019

Selliov, Rena 2016. Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus. Tartu: Teadus- ja Haridusministeerium.

https://www.hm.ee/sites/default/files/hmin_b1_keelevase.pdf Vaadatud 6.04.2019.

Smolin, Liina 2006. Kirjutamisoskus kesk- ja kõrgtasemel. Vigade analüüs. Magistritöö. Tallinna Ülikool, filoloogiateaduskond, eesti filoloogia osakond.

Soll jt = Soll, Maie, Sander Salvet, Anu Masso 2014. Õppekeele roll Eesti venekeelsete õpilaste etnokultuurilise identiteedi kujunemisel. Eesti Haridusteaduste Ajakiri 2(2), 200–236.

Špakovskaja, Ksenija 2016. Sõnajärg vene ja eesti emakeelega üliõpilaste kirjalikes narratiivides. Magistritöö Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis.

Zabrodsckaja, Anastassia, Helin Kask 2017. Eesti keele kontaktid. – Eesti inimarengu aruanne. Eesti rändeajastul, 179–182.

Valk, Aune 2015. Analüüs eesti keele õppe tõhustamisest põhikoolis.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45535/Analüüs_keelev_pohikool_2015.pdf?sequence=1 Vaadatud 6.04.2019.

Vare, Silvi 1998. Kakskeelsus kakskeelse õpetuse kaudu. – Mitmekultuuriline Eesti: väljakutse haridusele. Toim. M. Lauristin, S. Vare, T. Pedastsaar, M. Pavelson. Tartu: Tartu Ülikool, 33–68.

Verschik, Anna 2004. Mõnda vahekeelest ja kontrastiivsest analüüsist. – Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks. Koost. M. Rannut, M. Kõivupuu, T. Päeva. TPÜ eesti filoloogia osakonna toimetised 1. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 132–144.

ÕK = Valmis, Aavo, Lembetar Valmis 2001. Õigekeelsuse käsiraamat gümnaasiumile. Toim. Helle Metslang. 2., ümbertöötatud ja parandatud trükk. Tallinn: TEA Kirjastus.

ÕS 2018 = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Tallinn: Eesti keele Sihtasutus. <https://www.eki.ee/dict/qs/> Vaadatud 6.04.2019

KAUDVIITED

Davies, Alan 1991. The Native Speaker in Applied Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Laurén, U. 1992. Kaksikielisyys ja toisen kielen oppiminen. – Crister Laurén (toim.), Kielikylpymenetelmä: Kielen käyttö mielekkääksi. Vaasan yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus. Vaasa, 23–35.

Lenneberg, Eric. H. 1967. Biological Foundations of Language. The University of Michigan.

Ringbom, Håkan 2007. Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning. Clevedon: Multilingual Matters LTD.

О ЗНАНИИ ЭСТОНСКОЙ ГРАММАТИКИ РУССКОГОВОРЯЩИМИ УЧЕНИКАМИ, ОКОНЧИВШИМИ ЭСТОНСКУЮ ГИМНАЗИЮ

Резюме

В работе рассматриваются такие области эстонской грамматики, в которых (как выявили уже проведенные исследования) русскоговорящие делают больше всего ошибок. Цель магистерской работы заключается в выяснении, могут ли русскоязычные ученики, обучавшиеся в эстонской школе, добиться знания грамматики эстонского языка на уровне носителей эстонского языка как родного. Одной из задач было также выявить, различается ли уровень знания грамматики эстонского языка у тех информантов, которые окончили русскую школу, но впоследствии достигли высокого уровня знания эстонского языка, и у тех, для которых русский является преобладающим языком, но учились с 1 по 12 класс (или только в гимназии) в эстонской школе.

Магистерская работа состоит из четырех глав. В первой главе дается общий обзор положения в эстонском образовании тех, для кого русский язык является родным; того, чем отличается школа с русским языком обучения от школы с эстонским языком обучения; говорится о переходе русской школы к предметному обучению на эстонском языке; о двуязычии и о том, когда лучше начинать изучать второй язык.

Вторая глава посвящена более ранним исследованиям, направленным на изучение вопросов освоения не носителями второго языка, и включает в себя гипотезу критического периода, согласно которой обучающийся на втором языке

может достичь уровня владения им как родным до наступления половой зрелости, начинающие изучать язык позже достигают этого уровня труднее. В конце главы говорится о трёх типах межъязыковых сходств, которые рассказывают учащимся о различных типах ошибок, возникающих у ученика, когда он начинает изучать второй язык. Перечислены и другие факторы, связанные с индивидуальными особенностями учащегося, которые влияют на результаты его обучения.

В третьей главе магистерской работы представлены проведенные ранее в Эстонии исследования языковых ошибок, характерных для русскоговорящих, учившихся на эстонском языке. Глава посвящена, в основном, тем грамматическим исследованиям, которые связаны с данной магистерской работой.

Практическая часть магистерской работы содержится в четвертой главе. Эмпирический материал составлен на основе ответов на тест по грамматике эстонского языка 46 говорящих на русском как родном и 15 говорящих на эстонском как родном языке. Исходный материал был взят из учебных материалов, собранных учеными Тартуского университета. Составленный на грамматику эстонского языка тест включает в себя восемь грамматических упражнений, которым предшествует анкета, дающая краткую информацию о языковом фоне информантов.

В исследовании участвуют четыре группы информантов:

- носители русского языка, которые закончили эстонскую основную школу с гимназией;
- носители русского языка, которые учились только в гимназиях на эстонском языке, а основную школу на русском языке;
- носители русского языка, которые учились только в русской школе, но позже достигли высокого уровня знания эстонского языка;
- аналогичного возраста говорящие на эстонском языке как на родном (референтная группа)

Анализ данной магистерской работы, как и ранние исследования, показывает, что большинство ошибок совершается русскоязычными в порядке слов и во

множественном числе. Магистерское исследование демонстрирует, что учившиеся в эстонской школе с 1 по 12 класс допустили мало ошибок в частичном и полном дополнении. Знания этой группы в данной грамматической области максимально близки к языку говорящих на эстонском как на родном. Из этого можно сделать вывод, что раннее изучение эстонского языка способствует усвоению знаний в этой области грамматики, чего нельзя сказать о других группах информантов.

По результатам исследовательской работы можно сделать следующие выводы: окончившие эстонскую школу русскоязычные абитуриенты могут достичь знания эстонской грамматики, близкой к носителям эстонского языка; в небольшой степени (10%) отличаются знания эстонской грамматики тех носителей русского языка, которые окончили русскую школу и впоследствии достигли высокого уровня владения эстонским языком, от тех русскоговорящих, которые учились в эстонских школах с 1 по 12 класс; те, кто учился только в гимназии с эстонским языком обучения (основная школа на русском языке), слабо владеют грамматикой эстонского языка.

LISA. EESTI KEELE GRAMMATIKATEST

Küsimustik

Eesnimi _____ Vanus _____

1. Millist keelt pead oma emakeeleks?

_____

2. Mitmendast mitmenda klassini oli su õppekeeleks koolis eesti keel?

_____

3. Kui palju oli sinu klassis sinuga sama emakeelega õpilasi?

_____

4. Mis keelt sa koolis suhtlemise ajal kõige enam kasutasid?

_____

5. Mis keeles sa rääkisid oma sõpradega väljaspool kooli?

_____

6. Missugune oli/on sinu õppe- või töökeel pärast kooli lõpetamist?

_____

7. Mis keelt sa praegu päeva jooksul enam kasutad? Mis keeles sa mõtled?

_____

8. Kas sul on eestlaste seas ka häid sõpru?

_____

1. Paranda igasugused keelevead, mis lausetest leiad (nt grammatika, sõnajärje või muud vead)

1. Pool aastat hiljem kaks minu sõbrannat kolisid ühiselamust erakorterisse.

---

2. Väljaspool keelekeskkonda puudub võimalust keelt aktiivselt kasutada.

---

3. On filmid, mida võiksin kas või kümme korda vaadata.

---

4. Esimene toimunud Tallinnas laulupidu peeti 1928. aastal spetsiaalselt ehitatud selle jaoks laval.

---

5. Pruudi ja peigmehe probleemid ei olnud eriti tõsiseid ning need suudeti enne pulmi lahendada.

---

6. Mõned inimesed teenivad palju ja kõik kohe ära kulutavad.

---

7. Kuigi veedan ma Tartus hästi palju aega, siiski sõidan paar korda kuus Tallinna.

---

8. Arvuti on muutunud selliseks asjaks, mille kasutamist tuleb selgeks õppida juba lapsepõlves.

---

2. Pane sulgudes olevad sõnad õigesse vormi.

1. Pood on küll väike, kuid seal müüakse (kõik vajalikud asjad) _____ .

2. Eesti on rikas (järved) _____ .

3. Väike tüdruk tahtis, et ema ostaks talle (uus moodne mänguasi) _____ .

4. Ma pidasin sind (keegi teine) _____ .

5. Mul on (inimesed) _____ hea mälu.

6. Mari unustas oma (kindad) _____ (takso) _____ .

7. Poisil polnud usku oma (võimed) _____ .
8. Kui Peeter välismaale kolis, unustas ta oma (vanad sõbrad) _____ .
9. Peenral kasvab (tulbid ja nartsissid) _____ .
10. Sportlane rõõmustas (hea tulemus) _____ .
11. Tüdruku unistuseks on (prantsuse keel) _____ ära õppida.
12. Vanaisa värvis oma maja aknaraamid (valge) _____ .
13. Me hakkame oma (sõbrad) _____ puudust tundma.
14. Jüri tegi Marile (abieluettepanek) _____ , lootes, et Mari (see) _____ vastu võtab.
15. Ma ei tüdine kunagi (lugemine) _____ .
16. Kas saad õhtul korra (mina) _____ läbi astuda?
17. Kas sul (õed või vennad) _____ on?
18. Tundsin suurt isu (šokolaad) _____ .
19. Oleksin hea meelega (see film) _____ vaadanud, kuid ei saanud, sest televiisor oli rikkis.
20. Köögivilja ostan ma tavaliselt (turg) _____ .
21. See autojuht järgib alati (kõik liiklusreeglid) _____ , see tähendab, et ta peab (kõik reeglid) _____ kohusetundlikult kinni.
22. (Peeter) _____ puudub vastutustunne. Ta puudus eile (koosolek) _____ .
23. Kuidas aidata (laps) _____ , kellel on mure?
24. Mõned õpilased tunnevad, justkui oleks neil õigus (head hinded) _____ , pingutagu nad selle heaks või mitte.
25. Maril ei ole Jüri vastu (soojad tunded) _____ .
26. Paljud inimesed on (piimatooted) _____ allergilised.

3. Vali lausesse sobiv tegusõna ja pane see sobivasse vormi.

1. Eksperdi hinnangul (sisalduma/sisaldama) _____ ainekavad palju üleliigset materjali, mille omandamisele (kuluma/kulutama) _____ õpilastel tarbetult palju aega.
2. Suitsetamine (mõjuma/mõjutama) _____ teie tervisele halvasti.
3. Eraettevõtete töötajate palgad (tõusma/tõstma) _____ keskmiselt üks kord aastas.
4. Karl Erikul (ununema/unustama) _____ internetipanga kasutajatunnus.

4. Pane allajoonitud sõnad mitmusesse.

1. Reisil tutvusin uue kultuuri ja huvitava kombega.

_____

2. Selle kirjaniku põnevad teost loen juba mitmendat korda.

_____

3. Rikkal inimesel on hea palk ja korralik auto.

_____

4. Ema seisis oma poja ja tütreaga kioski juures.

_____

5. Panen tühja pudeli suurde kotti.

_____

5. Kasuta tegusõnu umbisikulise tegumoe oleviku vormis (*mida tehakse*).

1. Tööga (jõudma) _____ lõpule jaanuaris.
2. Kõige rohkem (tahtma) _____ šokolaadjooki ja puuviljakooki.
3. Reedeti (käima) _____ kinos ja (vaatama) _____ mõnda huvitavat filmi.
4. Siin (oskama) _____ hästi eesti keelt.
5. Staadionil (treenima) _____ : seal (jooksma) _____ ja (hüppama) _____ .

6. Kasuta tegusõnu umbisikulise tegumoe lihtmineviku vormis (*mida tehti*).

1. Pärast ülikooli lõpetamist (pakkuma) _____ talle tööd suures ettevõttes.
2. Vanasti (pesema) _____ pesu käsitsi ja (sõitma) _____ hobusega.
3. Kõik need sokid (kuduma) _____ valmis juba septembris.
4. Restoranis (sööma) _____ ja (jooma) _____ .
5. Muuseum (sulgema) _____ kell kuus õhtul.
6. Neid raamatuid (lugema) _____ eelmisel aastal kõige rohkem.

7. Moodusta kindla kõneviisi umbisikulise tegumoe mineviku eitav vorm (*tud-kesksõna, mida ei tehtud / ei ole tehtud*).

1. Seekord kahjuks ühtki auhinda ei (võitma) _____ .
2. Sellist masinat ei ole veel (leiutama) _____ .
3. Lilli ei ole täna (kastma) _____ .
4. Filmifestivalil ei (näitama) _____ ühtki Ameerika filmi.
5. Viimase kandidaadiga ei ole veel (vestlema) _____ .

8. Moodusta *des*-vorm (*mida tehes*).

1. (Sööma) _____ kasvab isu.
2. Laps palus (nutma) _____ vanematelt andeks.
3. Vana näitleja vaatas (muigama) _____ noori kolleege.
4. Istusin vaikselt oma mõtteid (mõtlemas) _____ .
5. Terve õhtu möödus (vaidlema) _____ .

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Valeria Uluhanjants

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Eesti õppekeelela gümnaasiumi lõpetanud vene emakeele kõnelejate teadmised eesti keele grammatikast“

mille juhendaja on Raili Pool

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Valeria Uluhanjants

1.05.2019